

การศึกษาการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

สารนิพนธ์
ของ
ภาวินี แหวงโสภา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2550

การศึกษาการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

บทคัดย่อ
ของ
ภาวินี แฉวงโสภา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2550

ภาวินี แขวงโสภา. (2550). การศึกษาการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์:
รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์ แสงศักดิ์.

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานใน
โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ใน 6 ขั้นตอนคือ การเตรียมการ การ
ดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ การดำเนินการพัฒนานุเคราะห์ตามระบบไตรสิกขา การดูแล
สนับสนุน การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน และเพื่อ
เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูใน 6 ขั้นตอนจำแนกตามวุฒิการศึกษา จำนวนคาบสอน และ
จำนวนรายวิชาที่สอนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือครูผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำนวน 210 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบ
มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่า
ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-
test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) และการทดสอบความแตกต่าง
เป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe 's test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก
2. เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่าไม่แตกต่างกัน
3. เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้าน จำแนกตาม จำนวนคาบสอน พบว่า โดยรวมและด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่มีจำนวนคาบสอนต่ำกว่า 20 คาบ/สัปดาห์ มีการปฏิบัติงานด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องมากกว่าครูที่มีจำนวนคาบสอน 20 - 25 คาบ/สัปดาห์
4. เปรียบเทียบการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตาม จำนวนรายวิชาที่สอน พบว่าโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

A STUDY ON TEACHERS' PERFORMANCE IN OPERATING BUDDHISM SCHOOL
IN THE OFFICE OF RATCHABURI EDUCATIONAL SERVICE AREA 1

AN ABSTRACT
BY
PAVINEE KWAENGSOA

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Education Degree in Educational Administration
at Srinakharinwirot University
November 2007

Pavinee Kwaengsopa. (2007). *A Study on Teachers' Performance in Operating Buddhism School in the Office of Ratchaburi Educational Service Area 1*. Master's Project. M.Ed. (Educational Administration). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor: Assoc. Prof. Dr. Thasana Swaengsakdi.

The purposes of this research were to: 1. study the level of operating Buddhism school in the schools under the Office of Retchaburi Education Service Area 1 in 6 aspects: 1) Planning 2) Implementation and management of components 3) Development of personnel following the threefold training system 4) Monitor and support 5) Continuous improvement and development and 6) Evaluation and distribution of results; 2. compare the teachers' performance in the 6 mentioned aspects classified by educational qualification, teaching periods, and the number of teaching subjects. The sample for this study consisted of 210 teachers from 6 schools under the Office of Ratchaburi Educational Service Area 1. The instrument used for gathering data was 5-level rating scale questionnaire with reliability of 0.98. Statistical analyses included percentages, means, standard deviation, t - test, and One-Way ANOVA and Scheffe post hoc test.

The following results were obtained.

1. The level of the teachers' performance in operating Buddhism school in the schools under the Office of Retchaburi Education Service Area 1 in 6 aspects, as a whole and in particular aspects was high.

2. When compared the teachers' performance in operating the Buddhism school, as a whole and in particular aspects, classified by educational qualification, it was found that there were no differences.

3. When compared the teachers' performance in operating the Buddhism school, as a whole and particular aspects, classified by teaching periods, it was found that there was significantly different at .05 level: the teachers having below 20 teaching periods per week had significantly higher performance in the continuous improvement and development than those having 20 - 25 periods per week..

4. When compared the teachers' performance in operating the Buddhism school, as a whole, classified by the number of teaching subjects. it was found that the performance level of the teachers with different number of teaching subjects was significantly different at .05 level.

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์เรื่อง การศึกษาการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ของภาวินี แสงวงโสภา ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร. ทศนา แสงวงศ์ดี)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร. ทศนา แสงวงศ์ดี)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

(อาจารย์ ดร. มารศรี สุธานี)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร. ทศนา แสงวงศ์ดี)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์

(อาจารย์ ร้อยตำรวจเอกหญิง ดร.ปานจักษ์ เหล่ารัตนวงษ์)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย ชูชาติ)

วันที่ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2550

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีทุกประการ ทั้งนี้เนื่องจากได้รับความเมตตาจากคณาจารย์ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และ ประสพการณ์ในการจัดทำสารนิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงด้วยความเรียบร้อย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ทศนา แสงศักดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาให้การแนะนำช่วยเหลือให้ความรู้ในการทำวิจัย และแก้ไขข้อบกพร่อง จนทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร. มารศรี สุธานิธิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร. ไพบุลย์ อ่อนมั่ง และอาจารย์ ดร. สมชาย เทพแสง กรรมการพิจารณาโครงการสารนิพนธ์ ที่ได้ให้คำชี้แนะในการปรับปรุงแก้ไขทางด้านวิชาการ จนสามารถทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้มีความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ทศนา แสงศักดิ์ อาจารย์ ดร. มารศรี สุธานิธิ อาจารย์ ร้อยตำรวจเอกหญิง ดร.ปานจักษ์ เหล่ารัตนวงษ์ คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตาเอาใจใส่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ จนสามารถจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร. มารศรี สุธานิธิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร. ไพบุลย์ อ่อนมั่ง นายสมบัติ คำตรง คีษานิเทศก์ 9 นางลักขณา คำตรง คีษานิเทศก์ 8 นายเสน่ห์ ไชยธรรม ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเขาวัง (แสง ช่วงสุวนิช) ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือและให้คำแนะนำในการสร้างแบบสอบถาม ขอขอบคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูโรงเรียนวัดเขาวัง (แสง ช่วงสุวนิช) โรงเรียนอนุบาลราชบุรี โรงเรียนวัดแคทราย โรงเรียนวัดดอนตลุง โรงเรียนวัดรางบัว และโรงเรียนชุมชนบ้านบ่อในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 ทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

คุณประโยชน์และคุณค่าอันพึงมีของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ครูอาจารย์ผู้มีพระคุณทุกท่าน ตลอดจนผู้ที่สรรค์สร้างการศึกษาจนถึงปัจจุบัน

ภาวิณี แขวงโสภา

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	5
ความสำคัญของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
ขอบเขตของเนื้อหา	5
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	6
ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	6
นิยามคำศัพท์เฉพาะ	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย	9
สมมติฐานของการวิจัย	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1	12
โรงเรียนวิถิพุทธในเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1	14
หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานในโรงเรียนวิถิพุทธ	16
การปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถิพุทธ	27
การเตรียมการ	27
การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ	28
การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา	30
การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด	32
การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง	33
การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน	34
คุณลักษณะของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถิพุทธ	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	36
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	44

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ)	
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	44
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	46
การเก็บรวบรวมข้อมูล	47
การจัดกระทำข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล	47
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	48
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	49
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	49
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	49
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	50
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	69
ความมุ่งหมายของการวิจัย	69
วิธีดำเนินการวิจัย	69
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล	70
อภิปรายผล	72
ข้อเสนอแนะ	77
บรรณานุกรม	79
ภาคผนวก	85
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	86
ภาคผนวก ข ผู้เชี่ยวชาญ	94
ภาคผนวก ค การพัฒนาเครื่องมือ	98
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์	105

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนโรงเรียนวิถีพุทธ ครู - อาจารย์ และจำนวนนักเรียน	14
2 แสดงจำนวนประชากรทั้งหมด	44
3 แสดงจำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	45
4 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	50
5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานใน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาราชบุรีเขต 1 โดยรวมและรายด้าน	51
6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานใน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาราชบุรีเขต 1 ด้านการเตรียมการ เป็นรายด้านและรายข้อ	52
7 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานใน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาราชบุรีเขต 1 ด้านการดำเนินการจัดสภาพ และองค์ประกอบ เป็นรายด้านและรายข้อ	53
8 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานใน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาราชบุรีเขต 1 ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา เป็นรายด้านและรายข้อ...	55
9 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานใน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาราชบุรีเขต 1 ด้านการดูแลสนับสนุน เป็นรายด้านและรายข้อ	56
10 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานใน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาราชบุรีเขต 1 ด้านการปรับปรุง พัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นรายด้านและรายข้อ	57
11 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานใน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาราชบุรีเขต 1 ด้านการประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นรายด้านและรายข้อ	59

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
12 เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยรวมและรายด้าน.....	61
13 เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 จำแนกตามจำนวนคาบสอน โดยรวมและรายด้าน	62
14 เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 จำแนกตามจำนวนคาบสอน โดยรวมและรายด้าน.....	63
15 เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงาน ในโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 จำแนกตามจำนวน คาบสอนต่างกันเป็นรายคู่ในด้านที่พบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม.....	65
16 เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 จำแนกตามจำนวนรายวิชาที่สอน โดยรวมและรายด้าน.....	66
17 เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 จำแนกตามจำนวนรายวิชาที่สอน โดยรวมและรายด้าน.....	67

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	10
2 แผนการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ	13

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในยุคปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรวดเร็วทั้งด้านการค้า การเมือง เศรษฐกิจ สังคม ท่ามกลางจริยธรรมที่หลากหลายของศาสนาต่างๆ เน้นพฤติกรรมมนุษย์ สอนคนให้เป็นคนดี ในโลกพบว่ามนุษย์มีจริยธรรมในตัวตนของผู้นั้น จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ขึ้นอยู่กับการศึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนามนุษย์ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดในโลก ดังนั้นระบบการศึกษาจึงมีความสำคัญในการพัฒนามนุษย์ ด้านการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำความเข้าใจกัน มีคุณธรรม มีจริยธรรม เป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทำให้การดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม. (ศรินทร์ เศรษฐกรบุญ. 2549 : 72-73)

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีความรู้ ความคิดอย่างเป็นระบบ สามารถวิเคราะห์ ข้อมูล บนหลักการของเหตุผล ตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ในการดำเนินชีวิตของตน รู้จัก กระบวนการ

การเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์แก่ตน และสังคมในประเทศได้อย่างมีคุณภาพและศักยภาพที่ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) การมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และยกระดับคุณภาพชีวิตให้คนไทยอยู่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงมีคุณธรรม มีระเบียบและความรับผิดชอบคุณภาพชีวิตมุ่งให้คนไทยมีประสิทธิภาพ คุณภาพในสังคมไทยที่มีความเข้มแข็งและดุลยภาพ ความพอดีสามารถสร้างคนทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย รับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะพึ่งตนเองได้ มีความสุขอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ อยู่ในระบบที่ดี มีประสิทธิภาพ มีเสถียรภาพ ทางระบบเศรษฐกิจ มีความเข้มแข็งได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนสมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบการเมืองโปร่งใสมีความเป็นธรรมในสังคม อันเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศอย่าง มีคุณธรรม

ทำให้คนไทยมีความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุขได้อย่างยั่งยืนได้จาก ยุทธศาสตร์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2544-2549)

สภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากสื่อเทคโนโลยีเรื่องการบริการแชตไคโด้ในระบบ ออดิโอเท็ก 1900 เป็นโปรแกรมอินเทอร์เน็ต บริการตอบรับจดหมายได้ทันที ซึ่งเป็นปัญหากับเยาวชน และผู้ปกครอง ที่ต้องดูแลบุตรหลาน ให้จริงจังเข้มงวดเพิ่มมากขึ้น และต้องมีความรู้เรื่องสื่อเทคโนโลยี ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อจะได้ดูแลบุตรหลานป้องกันไม่ให้เกิดปัญหากับเยาวชน ป้องกันการ ถูกหลอก หลงเชื่อทำให้เกิดความเสียหายต่อตนเองและผู้ปกครอง (ปลุกพ่อแม่ตื่นตัวรับมือกับภัยแชตไคโด้. 2549: 27) ความทุกข์ความเดือดร้อนปัญหาต่างๆของมนุษย์มีมากมายหลากหลาย ทั้งทางกาย ทางจิตใจ ทั้งภายใน และภายนอก แต่เมื่อโดยพื้นฐานคือภาวะบีบคั้นภายใน ภาวะขัดแย้ง ผืนไม่เป็นไปตามความ

อยากความยี่ดื้อของมนุษย์ ปัญหาความทุกข์ของมนุษย์อาจมีรูปลักษณะต่างๆ นานา แปรผันกันไปตามถิ่นตามกาลซึ่งต้องใช้วิธีแก้ไขให้ตรงกับรูปลักษณะและเฉพาะกาลเทศะนั้นๆ (พระธรรมปิฎก. 2546:151)

การพัฒนาคนให้มี คุณภาพ คุณธรรม จริยธรรม ต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก เพราะเด็กจะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไปจะได้ดำรงชีวิตได้ในสังคมอย่างมีความสุข สถาบันที่มีส่วนในการแก้ปัญหา พัฒนาสร้างเสริมและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่เด็กนั้น ได้แก่สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ ค่าครองชีพสูงขึ้น ผู้ปกครองไม่มีเวลาในการอบรมบ่มนิสัยบุตรหลาน จึงมอบหน้าที่อบรมบ่มนิสัยและการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม เป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษา ครู มีหน้าที่อบรมเสริมสร้าง คุณธรรม จริยธรรม ให้กับผู้เรียน (พยุงค์ดี จันทรสุรินทร์. 2542: 4) จึงได้นำหลักพุทธธรรมมาฝึกนิสัยผู้เรียนทำบ่อยๆ ซ้ำๆ จนเป็นนิสัย แล้วกลายเป็นคุณธรรม เป็นการเริ่มภายนอก เข้าไปสู่ภายใน เป็นลักษณะนิสัยที่ดีในจิตใจ ฉะนั้นการทำดีต้องทำบ่อยๆจนเป็นนิสัย เป็นการฝึกจิตศึกษา ฝึกจิตให้มีกรรมฐาน มีสติ จนเกิดความสังวรระวัง ทำอะไรไม่ผิดพลาด มีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (พระเมธีธรรมมหารณ. 2542: 7)

ปัจจุบันสังคมไทยมีสัญญาณบ่งชี้ว่ามีความ ซับซ้อน ยุ่งยากและคับแคบ อันเป็นผลกระทบมาจากปัญหาจริยธรรม อันได้แก่ การขาดวินัย การฝึกค่านิยมเชิงวัตถุนิยมมากกว่าค่านิยมเชิงจิตนิยม การละเมิดสิทธิต่าง ๆ ความไม่เสมอภาค การขาดความตระหนักถึงความสำคัญในสิทธิเสรีภาพของตนเอง การซื้อสิทธิขายเสียงและขาดความรู้ความเข้าใจในสาระสังคมของประชาธิปไตย เป็นปัญหาการขาดคุณธรรม จริยธรรมในสังคมเป็นจุดวิกฤต แม้จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียน ดี เก่ง มีความสุข พัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ครูยังขาดมาตรการ วิธีการ ตลอดจนยุทธวิธีกระบวนการวัดผลประเมินผลที่ชัดเจน ครูจะสามารถ นำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลได้กำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของสถาบันการศึกษา

ในการพัฒนาจิตใจตน ในเรื่องการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม ให้เยาวชนเป็นคนดี เป็นหน้าที่ของครู เพื่อมีแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน ด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้บังเกิดผลกับเยาวชน และสังคมต่อไป (เกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. 2542: คำนำ)

สภาพปัญหาที่กล่าวมากระทรวงศึกษาได้มีการส่งเสริม จัดการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้ผู้บริหาร และครูนำหลักสูตรพุทธธรรม มาใช้จัดการบริหารและดำเนินงานกระบวนการเรียนรู้ การสอน

ให้แผนการดำเนินงานที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม ให้โรงเรียนทำความเข้าใจกับสังคม นำแผนสู่การปฏิบัติ ให้มี ศีล สมาธิ ปัญญา ผู้บริหาร ครู เป็นแบบอย่างที่ดี ให้นักเรียนบรรลุเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ เด็กจะมีความสุขมีสติปัญญาดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้บนหนทางด้วย วิถีพุทธธรรม (สิริกร มณีรินทร์. 2546: ปฐมบท)

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ได้มีการเตรียมการประชุมผู้เกี่ยวข้องเรื่องการจัดดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยมีพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ณ.วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2546 ยังมีข้าราชการครูระดับสูง ยื่นขอคำแนะนำเตรียมการจัดตั้งโรงเรียนวิถีพุทธจาก

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย มาประชุมระดมความคิด มีการประชุมพระภิกษุ คฤหัสถ์ และผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมประชุม 50 รูป/คน ถึงหลักสำคัญของการจัดตั้งโรงเรียนวิถีพุทธ ถึง 2 ครั้ง ได้ข้อสรุปเรื่องสำคัญของสภาพโรงเรียนวิถีพุทธ เป็น 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านบรรยากาศ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ มี 6 ขั้นตอน ตามแนวการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: 19-22) ได้แก่ การเตรียมการ การดำเนินการจัดสภาพองค์ประกอบ การดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา การดูแลสนับสนุน การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ซึ่งได้กล่าวไว้ดังนี้ ขั้นตอนการเตรียมการที่จะพยายามทำให้ การดำเนินการพัฒนาไปได้สะดวก ด้วยศรัทธา และฉันทะ แผนปฏิบัติรายปีสำคัญในการเตรียมการที่ดี (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1. 2547: 1-14)

ขั้นตอนการดำเนินการจัดสภาพองค์ประกอบ การดำเนินการจัดการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาวุฒิธรรม 4 ประการ สัปบุริสสังเสวะ สัทธัมมัสสวนะ โยนิโสมนสิการ อัมมานุสุมมปฏิบัติ สอดแทรกพุทธธรรม(พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2545: 667) ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา จุดเน้นในการดำเนินงาน คือ นักเรียนพัฒนาตามระบบไตรสิกขา กิจกรรมวิถีชีวิตที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟัง” การพัฒนาบุคลากรโดยเฉพาะครู ดำเนินงานพัฒนาผู้เรียนตามระบบไตรสิกขาซึ่งทำให้มี (เต็มใจ ศรีนวล. 2547: 13-14) ขั้นตอนการดูแลสนับสนุน การส่งเสริมการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมควรมีลักษณะเป็น กัลยาณมิตร ปาธกานาดีต่อผู้เรียน การให้ความช่วยเหลือสนับสนุน เครื่องมือ การช่วยการดำเนินงานอันเป็นฐานต่อไปของ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547: 1-20) ขั้นตอนการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง การบริหารจัดการที่เน้นย้ำการพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มาพิจารณากำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังทำอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ตามองค์ธรรมอิทธิบาท (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2547: 45-49)

ด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรม และระบบไตรสิกขา ที่ชัดเจนในการให้การศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัย ทางกระทรวงจึงมีแนวคิด ที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดการระบบการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคน ดี เก่ง มีความสุข โดยผ่านการดำเนินงานบริหารจัดการใน โรงเรียนวิถีพุทธ ขยายผลในวงกว้างเพิ่มมากขึ้น(กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: 17-22)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 ได้เริ่มการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในเขตพื้นที่ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2546 -2549 มีโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้มีผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีคณะกรรมการ แลกเปลี่ยน

เรียนรู้ ในด้านการดำเนินงานบริหารจัดการ ปีละ 2 ครั้ง กำหนดแผนการปฏิบัติการ การติดตามและ ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1. 2547: 1-2) ซึ่งการจัดสภาพการ ดำเนินงานในโรงเรียน วิถีพุทธ มี 6 ขั้นตอน คือ การเตรียมการ การดำเนินงานจัดสภาพและ องค์ประกอบ การดำเนินงานพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา การดูแลสนับสนุน การปรับปรุงพัฒนา อย่างต่อเนื่อง การประเมินผลและ เผยแพร่ผลการดำเนินงาน จึงได้กล่าวขั้นตอนที่เป็นปัญหาสำคัญ การ เตรียมการ เป็นการวางแผนการพัฒนาแนวทางแก้ปัญหา การดำเนินงานบริหารจัดการทุกขั้นตอนของครู เกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมชุมชนไม่เอื้อต่อการดำเนินงาน เช่น ผู้ปกครองมั่วสุมยาเสพติด นักเรียนขาดความคิด กระบวนการสอนของครูต้องเตรียมการสอน จากปัญหาที่กล่าวมาจึงได้จัดประชุมโรงเรียนวิถีพุทธที่มี คุณภาพ มาร่วมให้ข้อคิดเห็น

เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานการบริหารจัดการเทคนิคการสอนของครู ด้านการบริหารจิต เจริญปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนวิถีพุทธ 175 สพท. และผู้บริหารแกนนำ. 2548:3-4)

การดำเนินงานสถานศึกษา ร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ ตามวิถีแห่งพุทธธรรมตั้งแต่ การกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดแผนปฏิบัติการ ติดตาม ประเมินผล และพัฒนาต่อเนื่องซึ่งการจัดสภาพในแต่ละขั้นตอนจะมุ่งเพื่อ พัฒนานักเรียนตามระบบ ไตรสิกขา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1. 2547: 2)

ทั้งนี้โรงเรียนอาจสร้างลักษณะเฉพาะตนเองได้อาทิ เน้นการพัฒนาคุณธรรมตามพระบรมราชาบาท ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือคุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ สัจจะ คือรักษาความ ซื่อตรง ทมะ คือ ความข่มใจ ขันติ คือความอดทน และจาคะ คือ การสละ การแบ่งปัน โดยบูรณาการกับกิจกรรม ใน โรงเรียน (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต). 2547: 26-29) เป็นการพัฒนาการดำเนินงานในโรงเรียนวิถี พุทธ

เริ่มจาก การเตรียมการ ด้วยศรัทธา และฉันทะความพอใจ ของที่ปรึกษาคณะกรรมการสถานศึกษา ไม่มีเวลาว่าง สถานศึกษาส่วนใหญ่ ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในโรงเรียนวิถีพุทธ คือการจัดธรรมญูญ และทำแผนสถานศึกษาได้อย่างสมบูรณ์ (สำนักเรียนรู้. 2547: 22-23) ลำดับต่อมาได้ดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบเรียกว่าปัญญาคุณธรรม โดยนำความรู้จริง ตามธรรมชาติ การปฏิบัติธรรมมาเป็นตัวช่วยในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา การจัดกิจกรรม และ มีสถานศึกษาที่สงบ โดยเน้นความสัมพันธ์ทางธรรมชาติ อันก่อให้เกิดความสงบแห่งจิตใจ (พระราชกิตติเมธี. 2547: 39-40)

หัวใจสำคัญ คือ การดำเนินการตามระบบไตรสิกขา เน้นการฝึกจิตตั้งแต่ ศีล สมาธิ ปัญญา แก่บุคลากร ครู ซึ่งไม่เข้าใจให้มีความสนใจ ความเป็นกัลยาณมิตร รวมทั้งปรับปรุงโดยอาศัยอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ พอใจ วิริยะ ความพากเพียร จิตตะ ปลูกปัญญา และวิมังสา ใคร่ครวญในสิ่งที่กระทำนั้น

แล้วรักษาสິงที่ทำได้ให้ยั่งยืนนาน (สำนักงานเขตการศึกษาราชบุรี เขต 1. 2547: 13) แต่อย่างไรก็ตามแม้โรงเรียนวิถีพุทธจะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญแต่บุคลากร ครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัยให้ผู้เรียนพัฒนาได้ดี และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง ลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น คุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธ ถือศีล 5 เป็นนิจ เป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: 17-33)

ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้ การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาระดับการปฏิบัติงานการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย การเตรียมการ การดำเนินการ จัดสภาพและองค์ประกอบ การดำเนินการพัฒนานุเคราะห์ตามระบบไตรสิกขา การดูแลสนับสนุน การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมการ การดำเนินการ จัดสภาพและองค์ประกอบ ดำเนินการพัฒนานุเคราะห์ตามระบบหลักไตรสิกขา การดูแลสนับสนุน การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 ใน 6 ขั้นตอน คือ การเตรียมการ การดำเนินการ จัดสภาพและองค์ประกอบ การดำเนินการพัฒนานุเคราะห์ตามระบบไตรสิกขา การดูแลสนับสนุน การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน โดยจำแนกตาม วุฒิการศึกษา จำนวนคาบสอน และจำนวนรายวิชาที่สอน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้ นำไปใช้ประโยชน์คือ

1. ผลของการศึกษาค้นคว้าจะเป็นพื้นฐานของโรงเรียนวิถีพุทธในการจัดการเรียนการสอนการพัฒนาปรับปรุง แก้ไขวิถีของการปฏิบัติงานของครู ด้านการดำเนินงานของครูในโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีผลให้ผู้เรียน มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา

2. เพื่อเป็นแนวทางต่อครูในการปรับปรุง และพัฒนาแนวทางการปฏิบัติให้เป็นไปตามหลัก

ด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอนคือ

- 1.1 การเตรียมการ
- 1.2 การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ
- 1.3 การดำเนินการพัฒนานุเคราะห์ตามระบบไตรสิกขา
- 1.4 การดูแลสนับสนุน
- 1.5 การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- 1.6 การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

วิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประชากร และขนาดของกลุ่มตัวอย่างไว้ดังนี้

2.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูในโรงเรียนวิถีพุทธ ของ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาราชนบุรี เขต1 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 12 โรงเรียน ซึ่งมีครูปฏิบัติการสอนรวมทั้งสิ้น 446 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนด ขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan. 1970 ; 607-610) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 210 คน ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นชนิดสัดส่วน (Stratified Random Sampling) จากนั้นจึง สุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษานี้ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ(Independent Variables) ได้แก่ แบ่งเป็นดังนี้

3.1.1 วุฒิทางการศึกษา จำแนกเป็น

- 1) ปริญญาตรี
- 2) สูงกว่าปริญญาตรี

3.1.2 จำนวนคาบสอน จำแนกเป็น

- 1) ต่ำกว่า 20 คาบ / สัปดาห์

2) ระหว่าง 20 - 25 คาบ / สัปดาห์

3) 25 คาบ / สัปดาห์ ขึ้นไป

3.1.3 จำนวนรายวิชาที่สอนจำแนกเป็น

1) ต่ำกว่า 3 รายวิชา / ปี / ภาค

2) ระหว่าง 3 - 5 รายวิชา / ปี / ภาค

3) มากกว่า 5 รายวิชา / ปี / ภาค

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ มี 6 ขั้นตอนได้แก่

3.2.1 การเตรียมการ

3.2.2 การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ

3.2.3 การดำเนินการพัฒนานุเคราะห์ตามระบบไตรสิกขา

3.2.4 การดูแลสนับสนุน

3.2.5 การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3.2.6 การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

นิยามคำศัพท์เฉพาะ

นิยามคำศัพท์เฉพาะมีรายละเอียดดังนี้

1. การปฏิบัติงานการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง การจัดสภาพในทุกด้านของโรงเรียนวิถีพุทธที่ได้จัดทำขึ้นเพื่อให้ความรู้เป็น แนวการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน 1. การเตรียมการ 2. การดำเนินการจัดสภาพองค์ประกอบ 3. การดำเนินการพัฒนานุเคราะห์ตามระบบไตรสิกขา 4. การดูแลสนับสนุน 5. การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 6. การประเมินผลเผยแพร่

การดำเนินงาน

1.1 การเตรียมการ หมายถึง การเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธเป็นไปได้โดยสะดวกซึ่งมีประเด็นสำคัญได้แก่ การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษาเอกสารข้อมูล การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน มีการประชุมชี้แจงประชาสัมพันธ์ ที่หลากหลาย และการกำหนด เป้าหมาย จุดเน้น วิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนงานที่ชัดเจนทั้งระยะยาวในธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติงานรายปี ที่ชัดเจน

1.2 การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ หมายถึง การดำเนินงานจัดปัจจัยต่าง ๆ ของการพัฒนาผู้เรียนทั้งทางกายภาพ และองค์ประกอบต่าง ๆ หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมนักเรียน อาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม และบรรยากาศ ปฏิสัมพันธ์ ที่เป็นกัลยาณมิตร

1.3 การดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา หมายถึง การพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู ให้ได้รับการพัฒนาตนเองทั้งวิธีการทำงาน และวิถีชีวิตส่วนตัวสู่ความสะอาด สว่าง สงบ ชัดเจน และนักเรียนโดยการบูรณาการ กิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่างที่ส่งเสริม การกิน อยู่ ดู ฟัง

1.4 การดูแลสนับสนุน หมายถึง การส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ลักษณะการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรเป็นลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตร

ที่ปรารถนาดีต่อกัน ต่อการพัฒนาผู้เรียน ต่องาน คือ การนิเทศติดตาม ดูแลสนับสนุน การดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ

1.5 การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หมายถึง การดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธที่กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ต้องการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้นๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุง หรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดีขึ้น ซึ่งได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง วัด และชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ด้วยความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่องานทั้งนี้ตามองค์ธรรม อิทธิบาท 4 และ อุปัฏฐาธรรม 2

1.6 การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน หมายถึง การดำเนินงานเก็บข้อมูลด้วยวิธีการที่ได้มาตรฐานเพื่อให้ทราบผลถึงการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่ง อาจเป็น 1 ปี หรือ 3 ปี เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม ซึ่งจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์เชื่อถือได้สามารถนำเสนอสู่การเผยแพร่หรือรายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบผลการดำเนินงานนั้นๆ และเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการอื่นๆ ต่อไป

2. ช่วงชั้น 1 หมายถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ที่ดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ในปีการศึกษา 2549 มีการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธเป็นรายปี

3. ช่วงชั้น 2 หมายถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ที่ดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ในปีการศึกษา 2549 มีการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธเป็นรายปี

4. คุณลักษณะของครูที่ปฏิบัติงานการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ
หมายถึง ลักษณะส่วนบุคคลของครูผู้ปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธประกอบไปด้วย วุฒิการศึกษา จำนวนคาบสอน จำนวนรายวิชาที่สอน ดังมีรายละเอียดดังนี้

4.1 วุฒิต่างการศึกษา หมายถึง วุฒิการศึกษาสูงสุดในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูผู้สอนจำแนกเป็น 2 กลุ่มคือ ปริญญาตรี หรือสูงกว่าปริญญาตรี

4.2 จำนวนคาบสอน หมายถึง จำนวนชั่วโมงที่ครูผู้สอนรับผิดชอบในการสอน ต่อ / วัน ต่อ / สัปดาห์ โดยคือน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นชั่วโมง 1.0 หน่วย มีน้ำหนัก 40 ชั่วโมง จำนวนคาบสอนของครูจะมากขึ้นอยู่กับจำนวนห้องเรียนของนักเรียน โดยจำแนกจำนวนคาบสอน

เป็น 3 กลุ่มคือ ต่ำกว่า 20 คาบ / สัปดาห์ ระหว่าง 20 - 25 คาบ / สัปดาห์ และ 25 คาบ / สัปดาห์ ขึ้นไป

4.3 จำนวนรายวิชาที่สอน หมายถึง รายวิชากลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระที่เปิดสอนในปีนั้นหรือภาคเรียนนั้นตามโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระดำเนินการสอนตามจำนวนรายวิชา / ปี / ภาค โดยจำแนกจำนวนรายวิชาสอนเป็น 3 กลุ่มคือ ต่ำกว่า 3 รายวิชา / ปี / ภาค ระหว่าง 3 - 5 รายวิชา / ปี / ภาค และมากกว่า 5 รายวิชา

5. โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา

6. เขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 หมายถึง สำนักงานที่กำกับ ติดตาม นิเทศ การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โดยมีการแบ่งเขตปกครองออกเป็น 5 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอได้แก่ อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอจอมบึง อำเภอปากท่อ อำเภอสวนผึ้ง อำเภอวัดเพลง และกิ่งอำเภอบ้านคา

7. โรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 หมายถึง โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ทุกสังกัด ที่จัดการเรียนการสอน ในช่วงชั้นที่ 1 ประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ช่วงชั้นที่ 2 ประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

8. ขนาดของโรงเรียน หมายถึง การกำหนดเกณฑ์ในการจำแนกขนาดโรงเรียนโดยใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์แบ่งขนาด คือโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก มีการกำหนดจำนวนนักเรียนดังนี้คือ โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กมีการกำหนดจำนวนนักเรียนดังนี้คือ โรงเรียนขนาดใหญ่มีจำนวนนักเรียนระหว่าง 1,500 ขึ้นไป โรงเรียนขนาดกลางมีจำนวนนักเรียนระหว่าง 500 - 1,499 คน และโรงเรียนขนาดเล็กมีจำนวนนักเรียนระหว่าง 1 - 499 คน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 โดยอาศัยกรอบแนวคิดดังนี้

1. ตัวแปรตามการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธผู้วิจัยอาศัยแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 4) กล่าวว่า ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธเน้นการปฏิบัติงาน ด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธมา เพื่อให้ครูมีความรู้ในหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักไตรสิกขามาพัฒนาผู้เรียนให้มีความสุข ให้พัฒนาชีวิตและสังคมที่ดีงามต่อไป โดยกำหนดการดำเนินการไว้ 6 ขั้นตอน ได้แก่

1. การเตรียมการ
2. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ
3. ดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา
4. การดูแลสนับสนุน
5. การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
6. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

2. ตัวแปรต้นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธได้แก่

วุฒิการศึกษา จำนวนคาบสอน และจำนวนรายวิชาที่สอน ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าแนวคิดของผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 วุฒิการศึกษา ศึกษาจากการรายงานผลการศึกษาวิจัยของ ประทุมทิพย์ ศรีเมือง (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานและปัญหาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้บริหารและผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธและด้านการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 จำนวนคาบสอน และจำนวนรายวิชาที่สอน ศึกษาผลการวิจัยของ วิชัย ศรีเจริญ (2546 : บทคัดย่อ) ครูที่มีภาระงานด้านจำนวนคาบสอนต่างกันมีการปฏิบัติงานที่ต่างกัน

จากข้อมูลการวิจัยดังกล่าวจึงกำหนดการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานได้แก่ วุฒิการศึกษา จำนวนคาบสอน จำนวนรายวิชาที่สอน เป็นตัวแปรต้น และให้การปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานเป็นตัวแปรตาม ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
สมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานในการวิจัยไว้ดังนี้

1. ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีระดับการปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธแตกต่างกัน
2. ครูที่มีจำนวนคาบสอนต่างกัน มีระดับการปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธแตกต่างกัน
3. ครูที่มีจำนวนรายวิชาที่สอนต่างกัน มีระดับการปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1
2. โรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1
3. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ
4. การปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ
 - 4.1 การเตรียมการ
 - 4.2 การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ
 - 4.3 การดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา
 - 4.4 การดูแลสนับสนุน
 - 4.5 การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
 - 4.6 การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน
5. คุณลักษณะของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ
 - 5.1 วุฒิการศึกษา
 - 5.2 จำนวนคาบสอน
 - 5.3 จำนวนรายวิชาที่สอน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1

สภาพปัจจุบันของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศ (พื้นที่ทางด้านใต้ของ จังหวัดราชบุรี) มีเนื้อที่ทั้งหมด 4,030.30 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขต ติดต่อก็คือ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอ บ้านโป่ง และจังหวัดกาญจนบุรี ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอเขาอย้อยและอำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัด เพชรบุรี

ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอโพธาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดสมุทรสงคราม และทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลบางคาญ อำเภอเมตตา จังหวัดทะวาย ประเทศสหภาพเมียนมาร์ (สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาราชบุรี เขต 1. 2547 : 1)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 เป็นหน่วยงานอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจแห่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และมาตรา 6 ให้การบริหาร การจัดการให้บรรลุผลตามความมุ่งหมายแห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ มีความมุ่งหมายดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน)

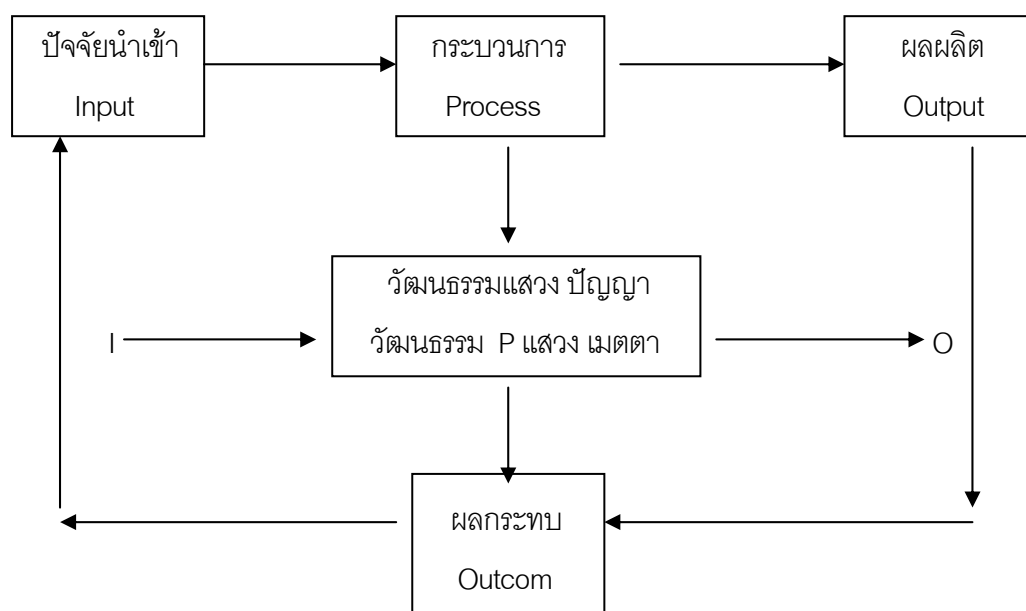
การจัดการศึกษาต้องเป็นไป เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่าง มีความสุข ครู และผู้บริหาร จึงมีความเห็นว่าจะต้องนำพุทธศาสนา ให้กลับมามีบทบาทในการจัดการศึกษา ทั้งระบบ เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาจิตใจ และปัญญาของผู้เรียนไปพร้อมกัน แนวคิดดังกล่าวทำให้โรงเรียนสมัครเข้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้ครบทุกโรงเรียน (เมตตา ภิรมย์ภักดี. 2546 : บทนำ) โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 ได้พัฒนาสนับสนุนด้านวิชาการ โดยได้จัดทำ เอกสารแนวคิดหลักการปฏิบัติ เป็นแนวทางกว้าง ๆ ให้กับโรงเรียนเพื่อเป็นแนวทางการประยุกต์ ใช้พัฒนา โรงเรียนอย่างเหมาะสม (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1. 2548 : 1)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีเขตพื้นที่การศึกษาจำนวน 175 เขต และกำหนดโครงสร้าง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย 6 กลุ่มงานคือ กลุ่มงานอำนวยการ กลุ่มบริหารงานบุคคล กลุ่มนโยบายและแผนกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา กลุ่มส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 กำหนดให้กลุ่มงานวัดผลและประเมินผลการศึกษา เพื่อพัฒนาการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ให้มีการประเมินผลกับ ครู ผู้บริหาร นักเรียนมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ที่เน้นและสำคัญคือ ครู เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนการสอนพุทธธรรม เพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง ในการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธเข้าไปบูรณาการกับการเรียนการสอน ได้อย่างมีคุณภาพ ได้มาตรฐานการศึกษา โดยเท่าเทียมกัน โดยยึดโรงเรียนเป็นฐาน ที่นำหลักธรรม พุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน และพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนา

ตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการ ถือว่าเป็นองค์การหนึ่งที่มีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่มีความสนใจร่วมกันที่จะต้องการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหมู่คณะ การดำเนินงานจึงจำเป็นต้องมีการแบ่งหน้าที่กันปฏิบัติ (สมใจ ลักษณะ. 2547 : 1 -3)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ให้การพัฒนาโรงเรียนในเชิงเป้าหมายภาพรวมมีความชัดเจนสามารถเป็นเครื่องมือติดตาม ตลอดจนการทบทวนและประเมินผลการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ กระทรวงจึงได้จัดทำตัวชี้วัดการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งคาดหวังว่า ตัวชี้วัดการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธจะช่วยให้การดำเนินงาน และการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธในทุกระดับเป็นไปตามหลักการที่เหมาะสม และเป็นในแนวทางหลักเดียวกัน ตัวชี้วัดประกอบด้วย 4 ด้านใหญ่ คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต ด้านผลกระทบ ดังภาพประกอบ 2 ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 2 แผนการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ระบบการศึกษาแนวพุทธ-โรงเรียนวิถีพุทธ
ที่มา : สำนักงานเขตการศึกษาราชบุรี เขต 1. (2548). เอกสารประกอบการปฐมนิเทศ ประชุมสัมมนา
ศึกษาดูงาน เผยแพร่ผลงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในงานสัปดาห์วิสาขบูชา. หน้า 19.

จากภาพประกอบ 2 กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ
ต้องดำเนินงานปฏิบัติงานให้ครบ ทั้ง 4 ด้าน ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ

2. โรงเรียนวิถีพุทธในเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

สภาพการจัดการศึกษาของจังหวัดราชบุรี มีการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับ ก่อนประถมศึกษา ถึงระดับอุดมศึกษา โดยมีการจัดการศึกษาแบ่งตามสังกัดดังนี้

1. สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่

- 1.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 1.2 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สถานศึกษาเอกชนและศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน)
- 1.3 สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา
- 1.4 สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง)

2. นอกสังกัดกระทรวงศึกษา ได้แก่

- 2.1 สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมณตรี
- 2.2 สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย
- 2.3 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

โรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 ได้ดำเนินการด้านการบริหารจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ มีสถานศึกษาในการกำกับดูแล ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับภาคบังคับ และการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้ดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักพุทธธรรม กระบวนการจัดการเรียนการสอน ตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ พุทธศักราช 2546 ในโรงเรียนวิถีพุทธนำร่องและโรงเรียนวิถีพุทธเครือข่ายใน ปีการศึกษา 2549 ซึ่งมีจำนวนครู และจำนวนนักเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 จำแนกตามรายอำเภอ ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 จำนวนโรงเรียนวิถีพุทธ ครู อาจารย์ และจำนวนนักเรียน ในเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ปี พ.ศ. 2547

อำเภอ	จำนวนสถานศึกษา	จำนวนนักเรียน	จำนวนครู	นักเรียนต่อครู 1 คน
เมืองราชบุรี	72	40,068	1,837	21:1
จอมบึง	42	10,341	534	19:1
ปากท่อ	53	9,300	547	17:1
วัดเพลง	9	2,322	148	15:1
สวนผึ้ง	23	6,888	307	22:1
กิงบ้านคา	18	3,841	205	18:1
รวม	217	72,760	3,578	20:1

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1.(2547). แผนกลยุทธ์ประจำปีงบประมาณ 2547-2549.

จากตาราง 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 มีหน้าที่กำกับ ติดตาม และ ให้การนิเทศ และการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธให้ครอบคลุม 5 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ โดยแต่ละอำเภอ มีจำนวนโรงเรียนวิถีพุทธที่แตกต่างกันตามลักษณะภูมิประเทศ และความหนาแน่น ของประชากรมีจำนวนครู / จำนวนนักเรียนอัตราเฉลี่ย ครู / จำนวนนักเรียน 20 : 1 เป็นไปตามเกณฑ์ ที่กระทรวงกำหนด คือไม่ขาดแคลนครู

โรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 ตามแนวทางการดำเนินงานในโรงเรียน วิถีพุทธ ที่มีประสิทธิภาพตามลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธเน้นจัดสภาพทุก ๆ ด้านเพื่อสนับสนุนผู้เรียนพัฒนา ตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการโดยส่งเสริมให้เกิดปัญญาคุณธรรม 4 ประกอบด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 17)

1. สัมปรีสังเสวะ หมายถึง อยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อดี
2. สัทธัมมัสสนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี
3. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี
4. ธัมมานุวัตรปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม

การจัดสภาพของโรงเรียนวิถีพุทธประกอบด้วย 5 ด้าน

1. ด้านกายภาพ คืออาคาร ห้องเรียน แหล่งการเรียนรู้ สภาพแวดล้อม เป็นต้น
2. ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต คือกิจกรรมประจำวัน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมนักเรียน
3. ด้านการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดหลักสูตร สถานศึกษา การจัดหน่วยการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอน เน้นหลักธรรม ศีล สมาธิ ปัญญา บูรณาการ กิจกรรมทุกกลุ่มสาระ

4. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ในการปฏิบัติต่อกันระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ครูกับครู เป็นต้น

5. ด้านบริหารจัดการ ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติการ การสนับสนุน ติดตาม ประเมินผลและพัฒนาต่อเนื่อง

ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธมีจังหวะการก้าวพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนมี ประสิทธิภาพจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ จึงมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ ที่จะให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธา และฉันทะ
2. ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ที่จะป็นปัจจัย เป็นกิจกรรม เป็นเครื่องมือสู่

การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม

3. ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจ ของการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

4. ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ที่จะช่วยให้การดำเนินการทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยท่า ที่ความเป็นกัลยาณมิตร

5. ปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง ที่เน้นย้ำการพัฒนา ว่าต้องมีมากขึ้น ๆ ด้วยหลัก อิทธิบาท 4 และอุปัฏฐาธรรม

6. ประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินการ ที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่การเตรียมการ ที่จะดำเนินการรอบต่อไป เช่นในปีต่อไป หรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่นละนำผลสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ

โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย โรงเรียนอนุบาลราชบุรี โรงเรียนวัดเขาวัง (แสงช่วงสุนิษา) โรงเรียนวัดดอนตลุง โรงเรียนวัดแคทราย ตั้งอยู่อำเภอเมืองราชบุรี โรงเรียนชุมชนวัดรางบัว ตั้งอยู่อำเภอจอมบึง โรงเรียนชุมชนบ้านบ่อ ตั้งอยู่อำเภอสวนผึ้ง

สภาพทั่วไปของโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนที่เปิดทำการสอนในช่วงชั้นที่ 1 ช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 ระดับ ประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ในการจำแนกดังนี้ โรงเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียน 1,500 คนขึ้นไป โรงเรียนขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียน 500 -1,499 คนและโรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียนระหว่าง 1 - 499 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : คำสั่งที่ ๕.04006/0519) ซึ่งได้ดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ตามแนวปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

3. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 17- 22) ได้กล่าวถึงหัวใจการพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจน มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบต่อไปนี้ เป็นข้อเสนอเชิงตัวอย่างหนึ่งที่สถานศึกษาสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอนดังนี้

1. การเตรียมการ เป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ เช่น

1.1. การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา และเอกสารต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถีพุทธนี้ ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่นเป็นผู้ไม่ข้องแวะในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมากโดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

1.2. การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียนผู้ปกครอง และชุมชนให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ให้เกิดศรัทธา และฉันทะ ในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้วยปัญญารู้เข้าใจทิศทาง จากศรัทธาและฉันทะการพัฒนาร่วมกัน ความสำเร็จในการพัฒนาคาดหวังได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลายตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจง การสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธที่หลากหลาย การร่วมกันศึกษาดูงาน เป็นต้น

1.3. การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงาน ที่ชัดเจนทั้งระยะยาวใน ธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการรายปีก็ตาม ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกัน จะเป็นหลักประกันความ ชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้ดี อันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

2. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่าง ๆ ของการพัฒนา ผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะนำสู่การเป็นปัจจัยใน การพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาวุฒิธรรม 4 ประการ คือ

1. การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี (สปฺริสสังเสวะ)
2. การใส่ใจศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี (สัทธัมมัสสนะ)
3. การมีกระบวนการคิดที่ดี คิดถูกวิธี โดยมีสภาพและบรรยากาศที่ส่งเสริม (โยนิโสมนสิการ)
4. ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสม (ธัมมานุวัตรปฏิบัติ)

สภาพองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธมีตัวอย่างเช่น

1) หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญ ของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิถีพุทธควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง และแนวคิดของการจัดการก็คือ การบูรณาการ หลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม (P) ในการเรียน การสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบของหลักสูตร สถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้หรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ควรจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ ต่อไป

2) การเตรียมกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือประจำโอกาส ต่าง ๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้า จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ของผู้เรียนอีกสะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟังเป็น”

3) การจัดสภาพด้านกายภาพ ซึ่งหมายถึงอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่าน การเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจากการกิน อยู่ ดู ฟังเป็นในชีวิตประจำวัน

4) การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบ ของ บุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นอย่าง จริงจังต่อเนื่อง โดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่อง ผู้ทำดี การปลูกศรัทธา ค่านิยม ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ต่อผู้อื่น

3. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา จุดเน้นในการดำเนินงานพัฒนา คือ นักเรียนของสถานศึกษาโดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ที่เป็นลักษณะบูรณาการทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟัง” เป้าหมายการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิต ที่นำไปสู่ชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด

นอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้ว สถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครู และผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนดังนั้นบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไรจะยิ่งส่งผลดีต่อการ

ช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนาขึ้นเท่านั้น แนวทางการพัฒนาบุคลากรและลักษณะบุคลากรที่เหมาะสมในโรงเรียนวิถีพุทธจะได้นำเสนอในลำดับต่อไป

การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและ บุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้จะดำเนินการได้ดีหากในขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ และขั้นตอนและสนับสนุนใกล้ชิดดำเนินการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียน

4. การดูแลสนับสนุน เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความ เป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนต่องาน กิจกรรมที่สำคัญของขั้นนี้ คือ การนิเทศติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ การสนับสนุน ทั้งทรัพยากร ข้อมูลและเครื่องมือต่าง ๆ ในการช่วยดำเนินการให้เป็นไปได้อย่างราบรื่น การรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการ อันจะเป็นฐานของ การปรับปรุงต่อเนื่องต่อไป หรือแม้เป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม

5. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้น ๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนา งานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุงและพัฒนางานให้เป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่อง คือ การมีอิทธิบาท 4 ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และอุปัฏฐาธรรม 2 ความไม่สันโดษใน

กุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร

6. การประเมินและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่สะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ อาจเป็น 1 ปี หรือ 3 ปี เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมเป็นต้น และในการประเมินเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจน สามารถนำสู่การเผยแพร่หรือรายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบผลการดำเนินงานนั้น ๆ และนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินงานอื่น ๆ ต่อไป

สถานศึกษาบางแห่งเน้นประยุกต์ในระดับกิจกรรม บางสถานศึกษาอาจทำทั้งระบบทุกส่วนของ การจัดการศึกษาก็เป็นไปได้ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะ ครู ผู้บริหาร เพียรพยายามสนับสนุนโดย ลักษณะต่าง ๆ และการปฏิบัติตนเอง ที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ ซึ่งสภาพในโรงเรียนวิถีพุทธด้านการดำเนินการสามารถปฏิบัติได้ดังนี้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1. (2547: 20 - 23) กล่าวเรื่องการดำเนินงาน บริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธไว้ดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์หรือปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญหรือแผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนา โรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้
 - 1.1 โรงเรียนมีปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ ที่แสดงถึงความเป็นโรงเรียนพุทธ
 - 1.2 โรงเรียนเผยแพร่ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ ที่แสดงถึงความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธให้บุคลากร นักเรียนผู้ปกครองและชุมชนทราบ
 - 1.3 โรงเรียนมีแผนพัฒนาสถานศึกษา หรือแผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ สอดคล้องกับปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของโรงเรียน
2. แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาและคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธและบริหาร การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (บ ว ร) มีส่วนร่วม ดังนี้
 - 2.1 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยบุคลากรจากทุก ๆ ฝ่ายของ โรงเรียนมีส่วนร่วม
 - 2.2 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาโรงเรียนวิถีพุทธโดยผู้ปกครอง วัดและชุมชนมีส่วนร่วม
 - 2.3 มีการประชุมคณะกรรมการ แต่ละคณะไม่น้อยกว่า 2 ครั้งต่อภาคเรียน
 - 2.4 มีการนำผลการประชุมไปดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม
3. ปลุกฝังศรัทธา สร้างเสริมปัญญา ในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
 - 3.1 โรงเรียนมีสื่อ และแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สำหรับครูและบุคลากร
 - 3.2 โรงเรียนจัดกิจกรรมพัฒนาครู และบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนาและการปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง
 - 3.3 ในโรงเรียนจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการ เจริญปัญญาสำหรับครู และบุคลากรอย่างน้อย ภาคเรียนละ 1 ครั้ง
4. ร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด และชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชน ดังนี้
 - 4.1 โรงเรียนมีแผนงาน / โครงการที่เป็นความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง วัด และชุมชน การพัฒนานักเรียนและชุมชน
 - 4.2 ผู้ปกครอง วัด และชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน / โครงการพัฒนานักเรียนชุมชน

4.3 โรงเรียนจัดกิจกรรมตามแผนงาน / โครงการที่เป็นความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง วัด และชุมชนได้ร่วมกันกำหนดไว้

4.4 โรงเรียน ผู้ปกครอง วัดและชุมชนมีความพึงพอใจในกิจกรรม

5. มีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

5.1 โรงเรียนมีแผนการนิเทศ (นิเทศภายใน) และการกำกับติดตามการดำเนินงานบริหารจัดการ

มีการนิเทศ (นิเทศภายใน) และการกำกับติดตาม การดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธตามแผนที่กำหนด

5.2 โรงเรียนนำผลการนิเทศ (นิเทศภายใน) และการกำกับ ติดตาม การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธไปใช้พัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม

โรงเรียนกำหนดบทบาท หน้าที่ และคณะบุคคลผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบและประเมินผล ใ้ได้อย่างชัดเจน โรงเรียนกำหนดปฏิทินปฏิบัติงานตรวจสอบและประเมินผล การตรวจสอบและประเมินผล มีความเที่ยงตรงเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โรงเรียนนำผลการตรวจสอบและประเมินผลไปใช้ในการพัฒนานักเรียนและโรงเรียน

นอกจากนี้จึงหะก้าวการพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพจำเป็น ต้องพิจารณา การดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธเชิงตัวอย่างหนึ่งที่สถานศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอนดังนี้ (มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2546: 87-93)

1. ขั้นเตรียมการ ที่จะให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ
2. ขั้นดำเนินการจัดสภาพองค์ประกอบ ที่จะป็นปัจจัยเป็นกิจกรรม เป็นเครื่องมือ สู่การพัฒนา ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาภูมิธรรม
3. ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจของการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
4. ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ที่จะช่วยให้การดำเนินการทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยท่าที ความเป็นกัลยาณมิตร
5. ขั้นปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง ที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้น ๆ ด้วยหลักอิทธิบาท 4 และ อุปัฏฐาธรรม
6. ขั้นประเมินผล และเผยแพร่ผลดำเนินการ ที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินการสู่การเตรียมการที่จะ ดำเนินการในรอบต่อ ๆ ไป เช่น ในปีต่อ ๆ ไป หรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่น และนำผลสรุป จัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ

บุญนำ ทานสัมฤทธิ์ (2545: 1-3) ได้กล่าวเพิ่มเติมเรื่องการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธควรจัดภารกิจเสริมวิถีพุทธ ไว้ดังนี้

1. สังเกตพฤติกรรมของบุคลากรในโรงเรียนทุก 3 เดือน แล้วประชุมกันปรับแผนปฏิบัติการและ ปรับพฤติกรรม (ด้วยน้ำใจไมตรี)

2. ครูทุกคนมีแฟ้มข้อมูลเพิ่มพูนหลักธรรม บันทึกประจำวัน และฝึกให้นักเรียนทุกคนเช่นเดียวกัน (ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นต้นไป)
3. ประชุมทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง ทำคู่มือผู้ปกครองบอกง่าย ๆ ตรงไปตรงมาว่าจะให้เขาฝึกอะไรกับลูกของเขาเพื่อเข้าสู่วิถีพุทธ
4. จัดกิจกรรมการสวดมนต์ฟังธรรมกับผู้ปกครอง โดยอธิบายความหมายให้เข้าใจ เดือนละ 1 ครั้ง (อย่าห่างมาก จะไม่ได้ผล และอย่าถี่มาก จะเพิ่มภาระ)
5. ประสานกับองค์กรท้องถิ่น ขอความช่วยเหลืองบประมาณ ให้นักเรียนที่ขาดแคลน มีอาหารกินทุกคน (เพื่อเน้นคุณธรรมเมตตากรุณา)
6. ต้องเข้มแข็งทางวิชาการโดยยึดมาตรฐานจากคู่มือส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนต้องสูงขึ้นหลังจากทำโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
7. จัดให้ผู้บริหารครู นักการภารโรง แม่ค้าในโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เข้าปฏิบัติธรรม ปีละ 1 ครั้ง
8. ประสานกับ อบต. จัดให้พ่อแม่ ผู้ปกครองนักเรียนเข้าปฏิบัติธรรมโดยทำโครงการร่วมกับโรงเรียน

การบริหารโรงเรียนในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธจะเป็นภาพสะท้อนถึงการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาพัฒนาโรงเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนพร้อมกับสร้างสรรค์สภาพการดำเนินงานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุขและได้พัฒนามาสู่ชีวิตและสังคมที่ดียิ่งกว่าเดิม

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่าการศึกษาปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธตามแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 4) ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธเน้นการปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อให้ครูรู้หลักธรรมพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักไตรสิกขามาพัฒนาผู้เรียนให้มีความสุขให้พัฒนาชีวิตและสังคมที่ดีงามต่อไป โดยกำหนดการดำเนินงานไว้ 6 ขั้นตอน 1.การเตรียมการ

2.การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ 3.การดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา

4. การดูแลสนับสนุน 5.การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 6.การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา มาตรา 31 กระทรวงมีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและกำกับดูแลทุกประเภท กำหนดนโยบาย แผนและมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา ส่งเสริมและประสานงาน การศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และการกีฬาเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล การจัดการศึกษา ดังนั้น การจัดระเบียบบริหารในรูปคณะกรรมการ สภาการศึกษา คณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่พิจารณาเสนอแผนการศึกษาแห่งชาติให้บูรณาการ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม กับทุกระดับ ให้สถานศึกษาพัฒนาระบบการบริหาร จัดการศึกษาเป็นนิติบุคคลการจัดการที่เป็นของตนเอง มีเสรีภาพทางวิชาการ ดังนั้นการดำเนินงานการในโรงเรียนวิถีพุทธจะบรรลุเป้าหมาย

ตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตามมาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่าง มีความสุข ซึ่งมีนักการศึกษาตลอดจนผู้เชี่ยวชาญทางด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

สาโรช บัวศรี (2534 : 22-34) ได้กล่าววิธีการดำเนินการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมจริยธรรม ในโรงเรียนนั้นกระทำดังนี้

1. ตั้งคณะกรรมการจริยธรรมในโรงเรียน เพื่อทำหน้าที่กำหนดแผนงานในเรื่องจริยธรรมตลอดทั้งปี และคอยควบคุมดูแลให้เป็นไปตามแผนการปฏิบัติงาน รวมทั้งดำเนินการปรับปรุงแก้ไข แผนการปฏิบัติงาน รวมทั้งการดำเนินงานปรับปรุงแก้ไขแผนการปฏิบัติงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

2. จัดให้มีแผนงานการส่งเสริมจริยธรรม โดยดำเนินงานดังนี้

2.1 สร้างบรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการให้การศึกษาอบรม และการปฏิบัติเรื่องจริยธรรม เช่น

2.1.1 คณะครูร่วมกันประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

2.1.2 ชี้แจง กระตุ้น โน้มน้าว ให้นักเรียนมีความเข้าใจและเห็นว่าการประพฤติตนตามแนวทางของจริยธรรมเป็นสิ่งที่มิควรหลีกเลี่ยง สิ่งที่น่าละอายนั้น คือ การทำชั่ว

2.1.3 ตั้งกลุ่มหรือชุมชนจริยธรรมศึกษาขึ้นในโรงเรียน

2.2 จัดให้มีการอบรมจริยธรรมโดยต่อเนื่องในโรงเรียน ผู้ให้การอบรม ได้แก่

2.2.1 พระสงฆ์หรือผู้ทรงคุณวุฒิ

2.2.2 ผู้บริหารโรงเรียน

2.2.3 ครูประจำชั้น ครูพิเศษ และครูเวรประจำวัน

3. จัดให้มีแผนงานควบคุมความประพฤติ เช่น

3.1 ผู้ใดประพฤติผิดจริยธรรม หรือละเลยต้องลงโทษตามควรแก่กรณีอย่างเคร่งครัด

3.2 ผู้ใดประพฤติดีเด่นด้านจริยธรรม ต้องยกย่องสรรเสริญให้เกียรติผู้นั้นอย่างดี

โรงเรียนวิถีพุทธมีการดำเนินการบริหารจัดการพัฒนาผู้เรียนโดยให้ใช้ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา การกินอยู่ ดู ฟัง เป็น คือมีปัญหา รู้เข้าใจในทางคุณธรรมแสงปัญญา และมีวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐาน การดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นการดำเนินการบริหารจัดการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา จุดเน้นการดำเนินงานพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ และอยู่ในสังคมได้ มีความสุข (สำนักงานพัฒนานวัตกรรม การจัดการศึกษาธิการ. 2547 : 35)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 (2546 : 67) ได้อธิบาย การดำเนินงานในโรงเรียน วิถีพุทธตามหลักธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดีให้มีความสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคม ให้ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขมีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศมีการใช้อำนาจในการพัฒนาประเทศชาติ เพื่อป้องกันวิกฤติภัยอันตรายในอนาคตทำให้สังคมรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมเป็นลักษณะสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขตามรัฐธรรมนูญในยุคปัจจุบัน

วนิดา แสงสารพันธุ์ (2544 : 42) กล่าวเกี่ยวกับหลักการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธแบบธรรมาภิบาลตามหลักนิติธรรม (Rule Of Law) ต้องมีกฎเกณฑ์เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ของทุกภาคเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์นี้อาจหมายถึง รัฐธรรมนูญ กฎหมาย ข้อบังคับ วินัย กติกา หรือข้อตกลงในระดับต่าง ๆ รวมถึงกฎเกณฑ์ที่มีได้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น กฎเกณฑ์ทางธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และศีลธรรม

ศักดิ์ชาย สระแก้ว (2547 : ออนไลน์) ได้ให้ความหมายของหลักคุณธรรม (Virtues) และหลักพุทธธรรมในการดำเนินงานการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธตามแบบธรรมาภิบาลไว้ว่า เป็นหลักการปฏิบัติงานยึดมั่นความถูกต้อง ดีงาม เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนเพื่อเสริมสร้าง ความซื่อสัตย์สุจริต จริใจ อดทน มีระเบียบ ซึ่งที่ผ่านมา ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัด ได้แสดงให้เห็นว่าได้นำหลักคุณธรรม พุทธธรรมมาใช้ ในการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการมาโดยตลอด เนื่องจากเป็นผู้บังคับบัญชาของราชการ และเป็นผู้มีอำนาจอนุมัติเบิกจ่ายงบประมาณต่าง ๆ จึงต้องยึดหลักความถูกต้อง

ให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายที่กำหนดไว้นี้ได้ตรงกับ หลักธรรมไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา มีการจัดสรรงบประมาณให้เกิดความเป็นธรรมแก่หน่วยงานในสังกัดตลอดจนได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่าง และให้อิทธิพลแก่ข้าราชการในสังกัดอยู่เสมอให้ประพฤติ ปฏิบัติตน ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มาทำงาน

ตรงเวลา มุ่งเน้นรักษาผลประโยชน์ของส่วนราชการ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และถูกต้องตามกฎหมาย

พระธรรมปิฎก (2542 : 18) กล่าวว่า หลักการดำเนินการในโรงเรียนวิถีพุทธ ตามหลัก คุณธรรมตามแบบธรรมาภิบาล คือคุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงามให้เป็นจิตที่สูง ประณีตและประเสริฐ เช่น ความรักความเมตตา ความยินดี การวางตัวเป็นกลาง ความมีน้ำใจ เสียสละ ความกตัญญูกตเวที ความละเอียดและกลัวบาป เคารพขนบอบ และความสุภาพอ่อนโยน

เปรม ตินสุลลันท์ (2548 : ออนไลน์) ได้ให้ความหมาย ความโปร่งใส ว่าเป็นจริยธรรมของ

การบริหารงาน ต้องทำอย่างโปร่งใสเพื่อให้ประชาชนตรวจสอบการบริหารงานของภาครัฐได้ตามบทบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารให้รัฐเปิดเผยข้อมูล อันเป็นสาธารณประโยชน์แก่ประชาชน การหลีกเลี่ยงไม่เปิดเผยข้อมูลถือได้ว่าขัดจริยธรรม

ทัศนาศาสตร์ (2547 : 13) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานในโรงเรียน เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ เป็นความรู้สึกที่ดีที่มีต่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของกลุ่ม เป็นแรงกระตุ้นไปสู่ความสำเร็จ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537 : 178) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ในการทำงาน เกิดการมีส่วนร่วมขึ้นสูงขึ้น สู่ความผูกพันกับภารกิจที่ตนเองได้รับ เสมือนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกิจการนั้นๆจัดการ ได้สอดคล้องกับ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพนั้น ยุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่งคือการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Approach : WSA) หมายถึง การดำเนินการเพื่อจัดตั้งปรับปรุง และ/หรือเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดผลที่คาดหวังตามเป้าหมายในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง โดยดำเนินการ อย่างครอบคลุม ทุกองค์ประกอบของโรงเรียน ในทุกขั้นตอนของกระบวนการ และอาศัยการมีส่วนร่วมของ

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ คือ การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อส่งผลต่อผู้เรียน ให้เป็นคนดี คนเก่ง และคนที่มีความสุข แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นมียุทธวิธีพัฒนาโรงเรียนออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ (สุพล วังสินธ์. 2545: 12-15)

1. การบริหารจัดการเป็นบทบาทหน้าที่ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่อำนวยความสะดวก สนับสนุน ประสานงาน นิเทศ ควบคุม กำกับ ติดตาม ประเมิน แก้ไข พัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ในระบบโรงเรียนทั้งการวางแผน การบริหารงาน ธุรการ การเงิน อาคารสถานที่ งานบริการต่าง ๆ และงานอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับนโยบาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

ตามบทบาทหน้าที่

2. การจัดการเรียนการสอนเป็นบทบาทของบุคลากรในโรงเรียนที่มีหน้าที่ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามลักษณะและเป้าหมายของหลักสูตร จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการวัดผลตามสภาพจริงและจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศ ที่เอื้อต่อการเรียนการสอน

3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เป็นบทบาทของบุคลากรทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งกิจกรรมประจำ วันประจำสัปดาห์ ประจำภาคเรียน ประจำปี กิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตพิสัย

4. การจัดกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่บุคลากรในโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้โดยให้ผู้ปกครองชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทุกขั้นตอนและเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนและชุมชน มุ่งขยายการเรียนรู้สู่ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

รัชต์วรรณ กาญจนปัญญาคม ได้กล่าวไว้ว่า ความรับผิดชอบหมายถึง ภาระหลักของระบบธรรมาภิบาล หมายถึงผู้ที่ทำหน้าที่ในการตัดสินใจต้องมีความรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจที่มีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การเปิดเผยข้อมูลที่มีความยุติธรรม ปฏิบัติทุกคนด้วยความเสมอภาค และตรวจสอบได้ กระบวนการดังกล่าวจะเป็นไปได้ต้องควบคู่ไปกับความโปร่งใส และการดำเนินการภายใต้กฎที่กำหนดไว้

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่าโรงเรียนวิถีพุทธมีการดำเนินงานของโรงเรียนต้องใช้หลักธรรมาภิบาลการมีส่วนร่วม วัด บ้าน โรงเรียน ใช้การดำเนินงานพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา ศีล บุคลากรต้องทำตามกฎหมายมีหลักนิติธรรมรัฐธรรมนูญ มีขนบประเพณี สมาธิ การมีจิตใจมีหลักคุณธรรมการมีหลักการส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมแบบกัลยาณมิตร ที่มีความเมตตาธรรมต่อชุมชนมีส่วนร่วมคิดทำกิจกรรมเช่น กิจกรรมสวดมนต์ ฟังเทศน์ ท่องอาขยาน ให้เกิดความคิดเป็นของตนเอง แก้ปัญหาได้ มีปัญญารับผิดชอบ เสียสละต่อส่วนรวม มีความรับผิดชอบ สร้างความยุติธรรม รักความถูกต้อง มีหลักความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ มีจิตใจรู้สึกที่ดีต่อกิจกรรมในการดำเนินชีวิตที่มีความสุข กับสังคมและประเทศชาติ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 ได้เริ่มการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธในเขตพื้นที่ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2546-2549 เป็นจำนวนสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการประมาณ 15,000 โรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้มีผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธทั้ง 175 ท่าน ได้มีโอกาสพบปะ แลกเปลี่ยน เรียนรู้เพิ่มพูนความรู้และเนื้อหา สาระในเชิงวิชาการ จากฝ่ายพระภิกษุ ฝ่ายคฤหัสถ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านการบริหารจัดการ ปีละ 2 ครั้ง ของปีงบประมาณ 2548 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้การ เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ กำหนดแผนการปฏิบัติการ การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1. 2547: 1-2) ซึ่งการจัดสภาพ การดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธขั้นตอนต่าง ๆ ที่สำคัญคือวางแผนการพัฒนาแนวทางแก้ปัญหา

การดำเนินงานบริหารจัดการทุกขั้นตอนของครู เกี่ยวกับขั้นตอน การเตรียมการ สิ่งแวดล้อมชุมชนไม่เอื้อต่อการดำเนินการ เช่น ผู้ปกครองมีวุ่นวายเสียดสี ไม่เข้าใจหลักการโรงเรียนวิถีพุทธ ขั้นตอน การดำเนินงาน จัดสภาพและองค์กร นักเรียนขาดความคิด ที่จะพัฒนาปัญญาให้เกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง กระบวนการสอนของครู ให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจ เพิ่มมากขึ้นต้องมีการเตรียมการสอนที่สำคัญ คือสื่อการเรียนการสอน จึงเป็นปัญหาสำคัญของการดำเนินงานบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ขาดแคลนสื่อการเรียนรู้ที่ดี น่าสนใจ

ที่เกิดขึ้น กับโรงเรียนวิถิพุทธ ดังนั้น จึงได้จัดประชุมสัมมนาเพื่อให้แต่ละเขตพื้นที่การศึกษา มีโรงเรียนวิถิพุทธที่พัฒนาขึ้นในทุกองค์ประกอบอย่างมีคุณภาพได้จัดการประชุมผู้รับผิดชอบ โรงเรียนวิถิพุทธ โดยมีผู้บริหาร ครูผู้รับผิดชอบมาร่วมให้ข้อคิดเห็น เขตพื้นที่การศึกษาจัดหาประกวดหรือผลิตสื่อการเรียนรู้ด้านพุทธศาสนาขึ้น ในแต่ละด้านมารวบรวมสื่อเผยแพร่อย่างกว้างขวาง และพัฒนาปรับปรุงให้เกิดการบริหารจิตเจริญปัญญา กับผู้เรียน และผู้สอน ในด้านเทคนิคการสอนการบริหารจิต เจริญปัญญาอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนวิถิพุทธ 175 สพท. และผู้บริหารแกนนำ. 2548:3-4)

การดำเนินงานบริหารจัดการสถานศึกษา ควรรวมกับผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และพัฒนาซึ่งกันและกันตามวิถีแห่งพุทธตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์การกำหนดแผนปฏิบัติการ ติดตามประเมินผล และพัฒนาต่อเนื่องซึ่งการจัดสภาพในแต่ละขั้นตอนจะมุ่งเพื่อพัฒนานักเรียนตามระบบไตรสิกขา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1. 2547: 2)

ทั้งนี้โรงเรียนอาจสร้างลักษณะเฉพาะตนเองได้ อาทิ เน้นการพัฒนาคุณธรรมตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือคุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ สัจจะ คือรักษาความจริง ซื่อตรง ไม่หลอกลวง จริงใจซื่อสัตย์ต่อกัน รักกันเหมือนพี่น้อง ทมะ คือ ความข่มใจไม่โกรธตอบ หรือแสดงสิ่งที่รุนแรงไม่ตอบโต้ฝ่ายตรงกันข้าม รักษาความมั่นคงทางอารมณ์ไว้ให้ถึงที่สุดด้วยสติสัมปชัญญะที่ตนฝึกมา ขันติ คือความอดทน ฝึกให้อดทนต่อสิ่งที่มากระทบให้รู้จักใช้ขันติเป็นตัวกำหนดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และจาคะ คือ การสละออก รู้จักเกื้อกูล แบ่งปัน ให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้ด้อยกว่าเราทั้งด้านร่างกายและจิตใจ อันจะทำให้โลกเราน่าอยู่ยิ่งขึ้น โดยบูรณาการกับกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน (พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตโต). 2547: 26-29)

การพัฒนาการดำเนินงานในโรงเรียนวิถิพุทธ การจะเป็นโรงเรียนวิถิพุทธเริ่มจากการเตรียมการอันประกอบด้วยศรัทธาต่อคำสอนขององค์พระสัมมาสัมมาพุทธเจ้า ฉันทะการยินดีและพอใจที่จะเจริญรอยตามพระพุทธองค์ โดยหาที่ปรึกษา ข้อมูล เตรียมบุคลากร กรรมการสถานศึกษาและนักเรียนไม่พร้อมเตรียมความพร้อมของผู้ปกครองและชุมชนไม่ให้ความสนใจไม่มีเวลารวบรวมอย่างจริงจัง ครูส่วนใหญ่ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาวิถิพุทธสุดท้ายคือการจัดธรรมญู และทำแผนสถานศึกษา เพื่อให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนวิถิพุทธอย่างสมบูรณ์ (สำนักเลขาธิการ. 2547:22-23)

ลำดับต่อมาได้ดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบเรียกว่าปัญญาภูมิธรรม โดยนำเอาความรู้จริงตามธรรมชาติไม่อำนวยการปฏิบัติธรรมมาเป็นตัวช่วยในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดกิจกรรมนักเรียนเช่น ฟังธรรมเทศนา ตักบาตร สวดมนต์ จัดกายภาพของสถานศึกษาขาดงบประมาณการจัดสถานศึกษาให้เป็นธรรมชาติ และมีสถานศึกษาที่สงบบางส่วน เพื่อใช้เป็นที่พักบ่ม โดยเน้นความสัมพันธ์ทางธรรมชาติ ต้นไม้ น้ำ ดิน และความสะอาด อันก่อให้เกิดความสงบแห่งจิตใจ (พระราชกิตติเมธี. 2547: 39-40)

หัวใจสำคัญคือการดำเนินการตามระบบไตรสิกขานั่นคือการฝึกจิตตั้งแต่ ศีล สมาธิ ปัญญา

แก่นักเรียน บุคลากร ผู้บริหาร ครู ไม่เข้าใจไม่ให้ความสนใจและไม่เห็นความสำคัญของการดำเนินงานให้เดินไปด้วยกัน เพื่อสร้างความรักและเข้าใจร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อาศัยความเป็นกัลยาณมิตรเป็นหลักเพื่อความเป็นเพื่อนที่ดี เป็นตัวอย่าง ชักนำแนะนำ และชี้แนะให้กับเพื่อนด้วยกันให้เกิดความสามัคคี และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว อันก่อให้เกิดการพัฒนาาร่วมกัน รวมทั้งปรับปรุงโดยอาศัยอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ พอใจ รักใคร่ที่จะประพฤติปฏิบัติร่วมกัน วิริยะ ความพากเพียรร่วมกัน เอาใจใส่จดจ่อต่อการปฏิพื้นฐาน ขัดเกลากิเลส ปลูกปัญญา และวิมังสา ใคร่ครวญในสิ่งที่กระทำนั้น แล้วรักษาสິงที่ทำไว้ให้ยั่งยืนนาน (สำนักงานเขตการศึกษาราชบุรี เขต 1. 2547: 13)

จากแนวคิดดังกล่าว โรงเรียนวิถีพุทธจะยึดหลักการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งครู ผู้บริหาร มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำหลักธรรมมาภิบาลมาเป็นปัจจัยให้ผู้เรียนพัฒนาได้ดี ทั้งเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง ลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ฉะนั้นโรงเรียนควรส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน เพื่อให้มีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธเช่น ศรัทธา ในพุทธศาสนา และพัฒนาตนให้ดำเนินชีวิตที่ดีงามละเลิกอบายมุข ถือศีล 5 เป็นนิจเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์ และเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์ เพื่อพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4. การปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ

ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ มี 6 ขั้นตอน ตามแนวการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: 19-22) ได้แก่ การดำเนินงานบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งเป็นการดำเนินงานของครู และผู้บริหาร พัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการผ่านการพัฒนา กิน อยู่ ดู ฟังเป็น"

ดังนั้นการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธระดับชาติและระดับโรงเรียนจะยึดหลักการพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวข้างต้นทุกขั้นตอนดังนี้

4.1 การเตรียมการ

เป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินงานบริหารจัดการพัฒนาเป็นไปสะดวกซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 19) ได้เสนอแนะประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ ดังนี้

- 1) การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา และเอกสารข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็น

กัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถีพุทธนี้ ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่น เป็นผู้ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข เป็นผู้ทรงศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะเริ่มของการพัฒนา

2) การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในศรัทธา และฉันทะในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธด้วยปัญญา รู้เข้าใจทิศทางการศรัทธาและฉันทะการพัฒนาร่วมกัน ความสำเร็จในการพัฒนาคาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลายตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุม

ชี้แจง การสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธที่หลากหลาย การศึกษาดูงาน เป็นต้น

3) การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้นหรือวิสัยทัศน์ และแผนงาน ที่ชัดเจนทั้งระยะยาว ในธรรมนูญสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการรายปีก็ตามที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกัน จะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างดี อันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1. (2547:1-14) กล่าวถึงการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ขั้นตอนการเตรียมการ ที่จะพยายามทำให้การดำเนินการพัฒนาไปได้สะดวก ด้วยศรัทธา และฉันทะ เช่น การปรึกษาแหล่งการเรียนรู้ เอกสารข้อมูล ที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถีพุทธ พระภิกษุ คฤหัสถ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ตระหนักในคุณประโยชน์ ศรัทธา ร่วมกันพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธด้วยปัญญา รู้ทิศทางการกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงาน ธรรมนูญสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการรายปี เพื่อความชัดเจนในการดำเนินงานการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการเตรียมการที่ดี

ยอดทอง จันดาวัลย์ (<http://area.obec.go.th/udothani> 3 viteeput/:3) กล่าวถึงการพัฒนาบริหารโรงเรียนวิถีพุทธขั้นเตรียมการ (ศรัทธาและฉันทะ) ไว้ดังนี้

- 1) หาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา เอกสารข้อมูล
- 2) เตรียมบุคลากร กรรมการสถานศึกษา
- 3) เตรียมนักเรียน
- 4) เตรียมผู้ปกครอง ชุมชน
- 5) กำหนดธรรมนูญสถานศึกษา และจัดทำแผนปฏิบัติการ

การเตรียมการเป็นขั้นตอนที่เตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธมีความสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธเดินหน้าต่อไป จำเป็นต้องมีการเตรียมการทุกด้านโดยเฉพาะ

การหาที่ปรึกษา แหล่งเอกสารข้อมูล การเตรียมบุคลากร ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น แผนงานของการพัฒนาอย่างชัดเจน

4.2 การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ

เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่าง ๆ ของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยสภาพทั้งกายภาพและองค์

ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่ง ยอดทอง จันดาวัลย์ (<http://area.obec.go.th/udothani> 3 viteeput/:3) ได้เสนอแนวทาง การดำเนินการว่า เป็นการ จัดหลักสูตรสถานศึกษา การเตรียมกิจกรรมนักเรียน การจัดสภาพ ด้านกายภาพของสถานศึกษาและการจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ และแนวคิดเบื้องต้นของการจัดสภาพ ในสถานศึกษาที่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ มีดังนี้

- 1) ด้านกายภาพ จัดสภาพใกล้ชิดธรรมชาติชนมีจิตใจสงบและส่งเสริมการบริหารจิตและเจริญปัญญา
- 2) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต จัดกิจกรรมที่บูรณาการไตรสิกขา โดยเน้น การกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะรู้คุณค่าแท้
- 3) ด้านการเรียนการสอน มีหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างชัดเจน ต่อเนื่อง

4.2.1 สภาพและองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธ มีสภาพและองค์ประกอบ ดังนี้

1) หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิถีพุทธควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง และแนวคิดของการจัดการก็คือ การบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม (P) ในการเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้หรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป

2) การเตรียมกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือประจำโอกาสต่าง ๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้า จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกสะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟังเป็น”

3) การจัดสภาพด้านกายภาพ ซึ่งหมายถึงอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อมอาณาบริเวณของสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะ

ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่าน การเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจากการกิน อยู่ ดู ฟังเป็นในชีวิตประจำวัน

4) การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบ ของ บุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นอย่าง จริงจังต่อเนื่อง โดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่อง ผู้ทำดี

การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น

การจัดสภาพของสถานศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธนั้น สถานศึกษาต้องจัดสภาพในทุกด้านเพื่อ สนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการและส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น มีวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา อันจะนำสู่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตาม หลักปัญญาคุณธรรม 4 ประการ คือ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546:19)

5. การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี (สัปปุริสสังเสวะ)
 6. การใส่ใจศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี (สัทธัมมัสสนะ)
 7. การมีกระบวนการคิดที่ดี คิดถูกวิธี โดยมีสภาพและบรรยากาศที่ส่งเสริม (โยนิโสมนสิการ)
 8. ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสม (ธัมมานุวัตรปฏิบัติ)
- ทั้งนี้การจัดสภาพสถานศึกษาจะส่งเสริมให้เกิดลักษณะของปัญญาคุณธรรม 4 ประการ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ .2545:10)

1. สัปปุริสสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ครู อาจารย์ดี มีข้อมูลดี มีสื่อที่ดี
2. สัทธัมมัสสนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษา โดยมีหลักสูตรการเรียนการสอน
3. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี
4. ธัมมานุวัตรปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถที่จะนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ถูกต้อง ตามธรรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545: 667) กล่าวถึงขั้นตอนการดำเนินการจัดสภาพและ องค์ประกอบ การดำเนินการจัดการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาคุณธรรม 4 ประการ สัปปุริสสังเสวะ การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีสื่อดี สัทธัมมัสสนะ การเอาใจใส่การเรียน การสอนที่ดี โยนิโสมนสิการ เป็นการ ใช้ความคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ เป็นขั้นสำคัญในการสร้างปัญญา มีสภาพบรรยากาศส่งเสริม ธัมมานุวัตรปฏิบัติ การปฏิบัติธรรมนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบเป็นการจัดสภาพของการพัฒนาผู้เรียนทั้งทางกายภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ หลักสูตรสถานศึกษา กิจกรรมนักเรียน อาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งการเรียนรู้ สภาพแวดล้อม และบรรยากาศปฏิสัมพันธ์

4.3 การดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา

คำว่า ไตรสิกขา กระทรวงศึกษาธิการ (2546:38) ให้คำอธิบายศัพท์ไว้ว่า หมายถึง ข้อที่จะต้องศึกษา ปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัด อบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญาให้ดียิ่งขึ้น ไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน คือ

1. อริสสีลสิกขา (สิกขา คือศีลอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง)
2. อริจิตตสิกขา (สิกขา คือจิตอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น สมานธิอย่างสูง)

3. อริปัญญาสิกขา (สิกขา คือปัญญาอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง) เรียกว่า ศีล สมานธิ ปัญญา

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในเขตการศึกษา 7 (2538 : 132-145) ได้ให้ความหมายของ ศีล สมานธิ ปัญญา ไว้ดังนี้

1. ศีล หมายถึง การปฏิบัติเพื่อควบคุมกาย วาจา ใจ ให้ทำดีพูดดี และคิดดีอยู่เสมอ ไม่ประพฤติสิ่งที่ล่วงละเมิดศีลต่าง ๆ คือ ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 และศีล 227 ผู้ที่ควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติดีได้ทั้งกาย วาจา และใจ อย่างสม่ำเสมอ ย่อมเป็นผู้มีใจบริสุทธิ์ ปราศจากโทษและกิเลสทั้งปวง เพราะกิเลสต่าง ๆ จะถูกกำจัดให้หมดไป ซึ่งมีผลให้บุคคลทำความดีได้สะดวกยิ่งขึ้น พุทธศาสนิกชนจึงควรฝึกฝน และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีศีล เช่น การรักษาคำพูด การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การไม่ลักขโมย ซึ่งเป็นการฝึกอบรมทางด้านความประพฤติและการปฏิบัติตนให้เป็นคนดี มีระเบียบวินัย มีความสุจริตทางกาย วาจา และการประกอบอาชีพซึ่งมีคุณสมบัติที่ดีเหล่านี้ จะเป็นพื้นฐานในการประพฤติปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้องและ

ดีงามในขั้นที่สูงขึ้น คือ สมานธิ และปัญญา

2. สมานธิ หมายถึง การปฏิบัติเพื่อควบคุมจิตใจของตนเองให้สงบและไม่ฟุ้งซ่าน ตั้งใจแน่วแน่และมั่นคงอยู่กับสิ่งที่ปฏิบัติ กระทำสิ่งต่าง ๆ โดยมีสติสัมปชัญญะ คือ รู้สึกตัวอยู่เสมอว่าตนกำลังทำอะไร และจะทำสิ่งนั้นอย่างไร ผู้ที่มีจิตใจเป็นสมานธิ จะมีความมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จแม้จะมีอุปสรรคหรือปัญหาต่าง ๆ ก็มิย่อท้อ จึงสามารถกระทำการต่าง ๆ ประสบความสำเร็จได้อย่างดียิ่ง สมานธิจึงเป็นการฝึกฝนและพัฒนาจิตใจ เป็นการปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพ สมรรถภาพและสุขภาพจิต เช่น การฝึกควบคุมอารมณ์โกรธ การกำหนดกิริยาอาการขณะปฏิบัติงาน หรือการฝึกสมาธิวันละ 5 ถึง 10 นาที เป็นต้น

3. ปัญญา หมายถึง การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งในธรรมะ หรือสภาพที่เป็นจริง ตามธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ปัญญาเกิดจากการฝึกใช้ความคิดพิจารณาและไตร่ตรองสภาพของสิ่งต่าง ๆ ด้วยจิตใจที่สุจริต

ผสมผสานกับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อสภาพของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น ซึ่งมีอยู่เดิม เกิดเป็นความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามความเป็นจริง การฝึกใช้ความคิดในการพิจารณาและไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ทำให้เกิดความฉลาดและรอบรู้เพราะได้สะสมความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ไว้ เป็นจำนวนมาก ซึ่งความรู้เหล่านี้จะช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในการปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายตลอดจนรู้เท่าทันโลกและชีวิตสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ ดับกิเลสดับทุกข์ได้ จิตเป็นอิสระ ผ่องใสและเบิกบาน การฝึกปัญญา เช่น การคิดหาเหตุผลของความไม่สบายใจ การคิดหาข้อบกพร่องหรือสิ่งที่ควรปรับปรุง และแก้ไขตนเอง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546: 139) กล่าวโดยสรุปสำหรับคนทั่วไปผู้มีปัญญายังไม่แก่กล้าที่อาศัยการแนะนำจากผู้อื่น คือ กัลยาณมิตร ทำให้เกิด การเจริญปัญญา เกิดการรู้การเห็นประจักษ์ในที่สุด ความศรัทธา เป็นองค์ธรรมที่สำคัญมากที่เชื่อมต่อกับ โยนิโสมนสิการ วิธีคิดในทางปฏิบัติ มีสองแบบ มุ่งสกัดหรือกำจัดอวิชชาโดยตรง มุ่งบรรเทาต้นเหตุ ใช้หลักโยนิโสมนสิการ วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน คือวิธีคิดขณะเดียวที่กำลังเกิดขึ้นเป็นอยู่มีสติตามทันสิ่งที่รับรู้เกี่ยวข้องหรือต้องทำอยู่ในเวลานั้น ๆ ทำให้เกิดปัญญา

ในเรื่องไตรสิกขา ต้องมีความศรัทธาในแง่เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ไว้ดังนี้

1. ขั้นศีล ศรัทธาเป็นหลักยึดช่วยคุ้มศีล ยึดเหนี่ยวรั้งจากความชั่ว และทำให้มั่นคงในสุจริต
2. ขั้นสมาธิ ศรัทธาช่วยให้เกิดสมาธิได้ ในแง่ทำให้เกิด ปิติสฺสุข แล้วทำให้จิตใจสงบ หายฟุ้งซ่าน ไม่กระสับกระส่าย ไม่หวั่นกลัว เกิดความเข้มแข็งมั่นคงในจิตใจ

3. ขั้นปัญญา ศรัทธาที่เชื่อมต่อกับโยนิโสมนสิการ ยอมรับ การชี้แนะแบบกัลยาณมิตรกระตุ้นให้รู้จักคิดศรัทธาอย่างมีเหตุผล ศรัทธาตามสภาพที่เป็นจริง คือเชื่อตรงต่อสัจจะ คือศรัทธาก้าวสู่จุดมุ่งหมายคือปัญญา

ดังนั้น ครู จึงต้องสร้างความศรัทธาในพุทธศาสนา ละเลิกจากอบายมุข ถือศีล 5 เป็นนิมิตจุดมรรคที่พัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ดีงาม เป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์และเป็นผู้นำและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำมาดี การพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็นเป้าหมายการพัฒนาจิตให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิต ที่จะนำสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด

เต็มใจ ศรีนวล. (2547: 13-14) กล่าวถึงการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขาไว้คือ

นักเรียน เป็นจุดเน้นในการดำเนินงานพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ที่เป็นลักษณะบูรณาการในกิจกรรมการเรียนรู้การสอน Random Sampling ตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟัง” การพัฒนาบุคลากรโดยเฉพาะครู และผู้บริหาร จะเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนตามระบบ

นอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้ว สถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครู และผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น ยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไรจะยิ่งส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนาขึ้นเท่านั้น

การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขาเป็นการดำเนินการพัฒนาบุคลากรโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู ให้ได้รับการพัฒนาตนเองทั้งวิธีการทำงาน และวิถีชีวิตส่วนตัว สุขภาพ สะอาด สว่าง สงบ ชัดเจน และนักเรียนโดยบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้การสอนตามหลักสูตรและ

กิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริม การกิน อยู่ ดู ฟัง

4.3 การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2545 : 53) ได้อธิบายความหมายของคำว่า กัลยาณมิตร คือ ผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษา เพื่อนที่คบหา และบุคคลแวดล้อมที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาหรือเข้าร่วมกับผู้ทรงปัญญามีความสามารถซึ่งจะช่วยสนับสนุน ชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่าง ตลอดจนเกื้อกูลให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดีในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการและธรรมปฏิบัติ คือ สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี

การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธให้พัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสม ควรมีความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมที่สำคัญของขั้นนี้ คือ การนิเทศติดตามที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษา และชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ ฯลฯ การสนับสนุน ทั้งทรัพยากร ข้อมูลและเครื่องมือต่าง ๆ ในการช่วยดำเนินงานให้เป็นไปอย่างราบรื่น การรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการ อันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 21)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547: 1-20) ได้ส่งเสริมการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโดยระบุว่า การส่งเสริมการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมควรมีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร ปรารถนาดีต่อผู้เรียน คัดการนิเทศติดตามผล ที่จะดูแลไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาชี้แนะ

ผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือสนับสนุน ทรัพยากร ข้อมูลและเครื่องมือ การช่วยการดำเนินการรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือ และการดำเนินผลอันเป็นฐานของการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องต่อไป

กล่าวโดยสรุป โรงเรียนควรส่งเสริมให้บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์หรือปฏิบัติดีต่อกัน อย่างเป็นกัลยาณมิตร โดยมีลักษณะของการมี ความเมตตา ความรัก ความปรารถนาดี ช่วยเหลือกัน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ซึ่งช่วงให้มีความสุขมีจิตใจมีความรู้สึกดีในการทำกิจกรรม การอยู่ร่วมกันและ การทำงานร่วมกันทำให้มีหลักการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในชุมชน เดียวกันให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นทั้งนี้ตลอดไป

4.5 การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนของระบบการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธที่กำหนดเพื่อย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินงาน อย่างต่อเนื่องโดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้น ๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลัง ดำเนินงานบริหารจัดการอยู่ให้ดียิ่งขึ้นโดยการพิจารณาจากปัจจัยนำเข้า ซึ่งประกอบด้วย (บุญนำ ทานสัมฤทธิ์.2546 : 3-4)

1. ปรชญา วิสัยทัศน์ และวัตถุประสงค์ของโรงเรียน ว่ามีความเข้าใจถูกต้อง เห็นแจ่มแจ้ง ตรงกัน และมีศรัทธา ค่านิยม เป้าหมายร่วมกัน หรือไม่
2. บุคลากร ผู้บริหาร ครู มีศีลธรรมนำด้วยเมตตา มีความเสียสละอดทน ตั้งมั่น
3. นักเรียน มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน แสวงปัญญา
4. กิจกรรมวิถีชีวิต เอาปัญญากับจิตใจ มาช่วยกันเรียนรู้และรักษา ศีล คือ การกิน การอยู่ การดู และการฟัง เป็นต้น
5. หลักสูตร บริหารจิตเจริญปัญญาเพื่อเรียนรู้โลก เอาปัญญากับจิตใจมาใช้พัฒนา พฤติกรรม สัมพันธ์กับโลกสังคม และสิ่งแวดล้อม
6. สื่อ เทคโนโลยีทางการศึกษา ได้แก่ หนังสือ ห้องสมุด กระดานข่าว เสียงตามสาย โทรทัศน์ นิทรรศการ ซึ่งแสดงถึงโทษของอบายมุขทั้งปวง ไม่ยั่วยุ ไม่มอมเมา สร้างค่านิยม ความรู้สึก ละอายชั่ว กลัวบาป ให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ ปลุกเร้าคุณธรรม สร้างค่านิยมได้ดี รู้โลกกว้าง ทนการเปลี่ยนแปลง เห็นคุณค่าแท้ – เทียม คิวิเคราะห์ คิสังเคราะห์ อย่างสร้างสรรค์
7. สภาพแวดล้อม ได้แก่ อาคารสถานที่ ต้นไม้ อาณาบริเวณภายในโดยรอบ ต้องมี คุณลักษณะ 4 ส. ดังนี้

- 7.1 สวยงาม (ศีล) ร่มรื่น ร่มเย็น เป็นระเบียบ ลดความเร่งร้อน
- 7.2 สะอาด (ศีล) ถูกสุขลักษณะ ปลอดจากอบายมุขสิ่งมอมเมา ปลอดภัยอันตราย
- 7.3 สงบ (สมาธิ) ให้ความสงบ เย็นใจ ไม่ขุ่นมัว
- 7.4 สว่าง (ปัญญา) แวดล้อมด้วยสิ่งระลึกเตือนให้ละชั่ว ทำดี มีปัญญา

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2545 : 53) กล่าวถึงขั้นตอนการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็น

ขั้นตอนการบริหารที่เน้นย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำขั้นตอนต่าง ๆ มาพิจารณา กำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังทำอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ตามองค์ธรรมอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และอุปัฏฐาธรรม 2 (ความไม่สันโดษในกุศลธรรม ละความไม่ระย่อในการพากเพียร) เป็นต้น

การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นการดำเนินงานในที่กำหนดย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้นๆ มาพิจารณากำหนดปรับปรุง หรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดีขึ้นซึ่งได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง วัด และชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งต้องมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง มีระบบการตรวจสอบและเปิดโอกาสให้มี การเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งนี้ตามองค์ธรรม อิทธิบาท 4 และ อุปัฏฐาธรรม 2

4.6 การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

ในการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นการบูรณาการโครงการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียนมาจัดการดำเนินงานให้อยู่ในกรอบของหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น อันเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งในการดำเนินโครงการย่อมพบกับปัญหา และอุปสรรค โรงเรียนจึงควรจัดให้มีการประเมินผล เพื่อตรวจสอบการทำงานและนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธครั้งต่อไป ได้มีผู้ให้ ความหมายของการประเมินผลไว้ ดังนี้

ไพศาล หวังพานิช (2544 : 38) กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการกำหนดคุณค่า ของโครงการ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจว่าดี มีประสิทธิภาพได้ผลเพียงใด

สมบุญ ฐิตพงศ์ (2544 : 1-11) กล่าวว่า การประเมินด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นการนำข้อมูล ที่แสดงถึงคุณธรรมจริยธรรม ที่ได้จากการวัดพิจารณาลงสรุปเพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรมต่อไป และแนวทางการวัดผลและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมต้องให้หลักจิตวัดจิต ไม่ควรยึดติดกับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง แต่อยู่ที่วิถีคิดของผู้เรียน หลักการวัดและประเมินด้านคุณธรรม ไม่ควรใช้ดัชนีใดดัชนีหนึ่ง หรือเครื่องมือวัดและประเมินเครื่องมือใดเครื่องมือหนึ่ง แต่ต้องใช้วิธีที่หลากหลาย เช่น ให้นักเรียนประเมินตนเองหรือใช้การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การพูดคุยกับผู้เรียน เพื่อให้ทราบว่าการวัดพฤติกรรมที่สังเกตได้หรือคำตอบที่ได้จากแบบประเมินนั้นเกิดขึ้น เพราะอะไร

เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธในเชิงเป้าหมายภาพรวมมีความชัดเจน และสามารถ เป็นเครื่องมือแก่สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในการนิเทศติดตาม ตลอดจนการทบทวนและประเมินผล การดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดตัวชี้วัดด้านการดำเนินงานใน โรงเรียนวิถีพุทธ (2547 : 1-4) ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ ซึ่งในแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านปัจจัย (Input) กำหนดเฉพาะปัจจัยสำคัญที่จะเป็นเงื่อนไขหลักและส่งผลอย่างชัดเจนต่อการ พัฒนานักเรียนและงานโรงเรียนวิถีพุทธตามระบบไตรสิกขา เพื่อให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญ เชิงเหตุและผลของการดำเนินการพัฒนา ซึ่งมีจุดเน้นในการพัฒนาทั้งระบบโรงเรียน

มาตรฐานด้านปัจจัยที่ต้องการ คือ โรงเรียนมีบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดีในวิถีพุทธ มีการบริหารจัดการ มีหลักสูตร มีแหล่งเรียนรู้และสามารถจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา

ด้านกระบวนการ (Process) กำหนดปัจจัยด้านนี้เพื่อส่งเสริมให้กระบวนการพัฒนาเป็นไปอย่างชัดเจน รอบคอบ มีประสิทธิภาพให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างแท้จริงตามระบบไตรสิกขา

มาตรฐานด้านกระบวนการที่ต้องการให้เกิด คือ โรงเรียนจัดบรรยากาศและกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เป็นไปตามหลักไตรสิกขาและบูรณาการในวิถีชีวิต

ด้านผลผลิต (Output) กำหนดเฉพาะผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยวิเคราะห์จากหลักภาวนา 4 คือ มืองค์ประกอบด้าน กาย ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นผลที่ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา

มาตรฐานด้านผลผลิตที่ต้องการให้เกิด คือ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเป็นผู้มีคุณลักษณะกิน อยู่ ดู ฟังเป็น (ภาวนา 4) ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุข

ด้านผลกระทบ (Outcomes / Impact) กำหนดจากผลการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ที่สถานศึกษาดำเนินการทั้งระบบแล้วก่อให้เกิดผลดีและผลต่อเนื่องกับผู้เกี่ยวข้องนอกสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยบ้าน (ผู้ปกครอง ชุมชน) วัด และราชการอื่นกำหนดปัจจัยด้านนี้เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธจะก่อให้เกิดผลต่อเนื่องและส่งผลดีต่อสังคมในวงกว้าง

มาตรฐานด้านผลกระทบที่ประสงค์ให้เกิด คือ วัด บ้าน โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธและเกิดความสมานฉันท์ร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนและสังคมตามวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง

การประเมินผลเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่สะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ อาจเป็น 1 ปี หรือ 3 ปี เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมเป็นต้น และในการประเมินเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจน สามารถนำสู่การเผยแพร่หรือรายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบผลการดำเนินงานนั้น ๆ และนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินงานอื่น ๆ ต่อไป

5. คุณลักษณะของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของครูมีดังนี้

5.1 วุฒิการศึกษา

ประทุมทิพย์ ศรีเมือง (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานและปัญหาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนวิถีพุทธกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้บริหารและผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธและด้านการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ลัดดา เจียมจุไร (2546 ; บทคัดย่อ) ศึกษาความต้องการนิเทศภายในของครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนวิถีพุทธเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 3 กลุ่มที่ 1

บางกอกน้อยจากกลุ่มตัวอย่างครู จำนวน 214 คน โดยศึกษาระดับการปฏิบัติงานและระดับความต้องการนิเทศภายในเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผล ผลการวิจัยพบว่าครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีการปฏิบัติกรนิเทศภายในเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ปราณี ดันติตระกูล (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพปัญหาในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธเครือข่าย จังหวัดราชบุรี จากกลุ่มตัวอย่างครู จำนวน 237 คน ผลการวิจัยพบว่าครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัมีสภาพการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในด้านการเตรียมความพร้อมต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.2 จำนวนคาบสอน และ จำนวนรายวิชาที่สอน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า จำนวนคาบสอน และจำนวนรายวิชาที่สอนมีผลต่อตัวแปรตาม ดังผลการวิจัยต่อไปนี้

วิชัย ศรีเจริญ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนวิถีพุทธกลุ่มตัวอย่าง 125 คน ศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน 1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2.การคัดกรองนักเรียน 3.การส่งเสริมนักเรียน 4.การป้องกันแก้ปัญหา 5.การส่งต่อนักเรียน ผลการวิจัยพบว่าครูที่มีภาระงานต่างกัมีความคิดเห็นว่าได้ปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่ปรึกษาภาระงาน 26 คาบ/สัปดาห์ขึ้นไประบุว่า มีการปฏิบัติตามหน้าที่ในการช่วยเหลือนักเรียนมากกว่าครูที่มีหน้าที่ภาระงานไม่เกิน 25คาบ/สัปดาห์

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยภายในประเทศ

สมใจ เกียรติพิณิจกุล (2535: 64) ได้ศึกษาผลของการศึกษาโปรแกรมการพัฒนาจิตเน้นไตรสิกขาตามหลักพระพุทธศาสนาต่อสภาวะที่แท้จริงแห่งตนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกตามโปรแกรมการพัฒนาจิตโดยเน้นไตรสิกขาตามหลักพระพุทธศาสนามีสภาวะที่แท้จริงแห่งตนมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกโปรแกรมการพัฒนาจิตโดยเน้นไตรสิกขาตามหลักพระพุทธศาสนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับ โสมนัส ม่วงสว่าง (2536: 98) ได้ศึกษาผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวพุทธศาสตร์ที่มีต่อ มโนภาพแห่งตนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่าหลังการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวพุทธศาสตร์ กลุ่มทดลองมีคะแนนมโนภาพแห่งตนเองประกอบที่ 4 ความ

วิตกกังวลองค์ประกอบที่ 6 ความสุขและความพอใจ และองค์ประกอบที่ 7 มโนภาพแห่งตนโดยส่วนรวม สูงกว่ากลุ่มที่ควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 นักเรียนที่ได้รับคำปรึกษาแบบกลุ่ม

วรรณุช เหมือนพลอย (2537:บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนเขตเมือง กับโรงเรียนเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนในเขตเมือง และชนบท โดยวัดคุณลักษณะ 5 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย ความกตัญญูกตเวที และความประหยัด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 480 คน ของนักเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2536 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของจังหวัดเชียงใหม่ มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในทุกลักษณะอยู่ในระดับ 4 ซึ่งเป็นระดับที่ยึดหลักการกระทำดีด้วยใจบริสุทธิ์ เพราะเห็นว่าถูกต้องโดยใช้สติปัญญาตัดสินใจและไม่ใช้เหตุผลเพื่อเข้าข้างตนเอง 2) ระดับการใช้เหตุผลเชิง จริยธรรมของนักเรียนในเขตเมืองและชนบทในทุกลักษณะจริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติ ที่ระดับ .01 3) ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและความรู้ด้านจริยธรรมของนักเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง

วีระ อัมพันธุ์ (2538:บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์พุทธธรรมในการบริหารการศึกษา ด้านบุคลากร พบว่าผู้บริหารร้อยละ 93 เห็นว่า พุทธธรรมสามารถแก้ปัญหาในการบริหารงานบุคคลได้จริง ร้อยละ 97 เห็นว่าพุทธธรรมเป็นเครื่องมือในการบริหารบุคลากรประสบผลสำเร็จจริง และร้อยละ 94 เชื่อว่าการบริหารจิต (ระดับหนึ่งของสมาธิ) ช่วยให้การบริหารบุคลากรประสบความสำเร็จจริง

วิไล ตั้งจิตสมคิด (2542:บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทของ ครู อาจารย์ ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมให้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ครู อาจารย์มีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมมาก ในด้านการมีวินัยในตนเอง มีการอบรมเรื่องระเบียบวินัยประจำสัปดาห์ การมีสัจจะ การปฏิบัติตัวเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนในเรื่องการรักษาสัญญา และการประหยัด เก็บเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยการทำความสะอาดและเก็บวัสดุที่เหลือไว้ใช้ครั้งต่อไปเมื่อเสร็จงานแล้ว และอบรมสั่งสอนนักเรียนสม่ำเสมอในด้านการใช้จ่ายต่าง ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทของ ครู อาจารย์

ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมด้านการมีวินัยในตนเอง การมีสัจจะ และการประหยัด จำแนกตามเพศ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการสอน และระดับชั้นเรียน ผลปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด ยกเว้นในด้านประสบการณ์ในการสอนที่มีความแตกต่างกันคือ ครู อาจารย์ ที่มีประสบการณ์สอนมากกว่า จะปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรม ด้านการมีวินัยในตนเอง การมีสัจจะและการประหยัด ปัญหาที่พบคือ

ขาดความรับผิดชอบในการมีวินัยในตนเอง การรักษาสัญญา และวัสดุบางอย่างในท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับบทเรียนในส่วนการแก้ไข และข้อเสนอแนะครูต้องเอาใจใส่ดูแลอย่างสม่ำเสมอ โดยกล่าวเตือนหรือลงโทษเป็นบางครั้งส่วนในเรื่องของครูอาจารย์ที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการมีวินัยในตนเอง การมีสัจจะ และการประหยัด นั้นคือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติที่ดีในการมีวินัยในตนเองแก่นักเรียน เช่น การตรงต่อเวลาในการมีสัจจะ ครู อาจารย์ ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้จ่ายและการออม เช่น การแต่งกายให้พอเหมาะ การซื้อของใช้ต่าง ๆ ให้พอกับฐานะของตน

สมพงษ์ ติมีชัย (2542:บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาของเยาวชนไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าเยาวชนดังกล่าวมีความรู้ศีล 5 รู้อยู่ในระดับที่มาก แต่ความรู้ธรรม 5 รู้อยู่ในระดับที่น้อยมาก ส่วนความเข้าใจศีล 5 เยาวชนดังกล่าวมีความเข้าใจในศีล 5 อยู่ในระดับปานกลางไม่มากนัก อยู่ในระดับแค่พอใช้ได้ เพราะไม่ได้รู้เรื่องศีล 5 เป็นอย่างถ่องแท้ เมื่อมีความเข้าใจในศีล 5 อยู่ในระดับปานกลาง การที่จะรักษาศีล 5 คงทำได้บ้างแต่ไม่อาจจะรักษาศีล 5 ได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนได้ เพราะฉะนั้นเยาวชนก็อาจจะมีการทำผิดศีล 5 ได้บ้าง โดยไม่ตั้งใจในบางโอกาส หรืออาจจะเกิดขึ้นได้อยู่เสมอ ๆ ก็ได้ ในเมื่อตัวเองไม่เข้าใจว่าเป็นการผิดศีล ส่วนธรรม 5 นั้น มีความเข้าใจน้อยมาก จนเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เพราะการทำความดี การสะสมบุญกุศล ไม่อาจจะกระทำได้อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ไม่สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีจิตใจสูง ซึ่งชาวพุทธโดยทั่วไปจะต้องมีการปฏิบัติอยู่เสมอ ๆ เป็นประจำ และการปฏิบัติตามหลักธรรม 5 ในปัจจุบันจึงมีน้อยมาก หรือแทบจะไม่มีผู้ใดปฏิบัติอย่างจริงจังเลย

สุรพงษ์ ชูเดช (2542 : 177) ได้ศึกษาผลการฝึกอบรมตามแนวไตรสิกขาที่มีต่อการพัฒนามีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมวินัยในตนเองตามแนวไตรสิกขา มีวินัยในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมตามวิธีปกติ ทั้งเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมและเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมแล้ว 1 เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับที่ .01 ในขณะที่ วรินทร์ทิพย์ หมี่แสน (2543:99) ได้ศึกษาผลของการฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4 ที่มีต่อเชาว์อารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตาก ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับการฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4 มีคะแนนเชาว์อารมณ์เพิ่มสูงขึ้นกว่าก่อนได้รับการฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4 ในกลุ่มทดลองมีคะแนนเชาว์อารมณ์เพิ่มสูงขึ้นกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกตามแนวสติปัฏฐาน 4 ในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทางด้านสุจิตรา วิชัยดิษฐ์ (2543: 132-133) ได้ศึกษาการประยุกต์ หลักธรรมทางพุทธศาสนาและการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อพัฒนา อุดมโนทัศน์ของเยาวชนกระทำผิด ภายในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า เยาวชนกระทำผิดกลุ่มที่ได้รับ การพัฒนาอุดมโนทัศน์โดยการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้พร้อมกับการให้คำปรึกษา แบบกลุ่ม มีอุดมโนทัศน์สูงกว่าเยาวชนกระทำผิดที่รับการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ อย่างเดียว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 ในอุดมโนทัศน์ด้านรวม ด้านร่างกาย และ

ด้านสังคม นอกจากนั้นยังมี อัตมโนทัศน์สูงกว่าเยาวชนกระทำผิดกลุ่มที่ได้รับ การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพียงอย่างเดียว และกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4 ด้าน ได้แก่ ด้านรวม ด้านเอกลักษณ์ ด้านร่างกาย และด้านสังคม ด้านอื่นไม่พบข้อแตกต่าง และเยาวชนกระทำผิดกลุ่มที่ได้รับการพัฒนาอัตมโนทัศน์โดยการนำ หลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพียงอย่างเดียวมี อัตมโนทัศน์สูงกว่าเยาวชนกระทำผิดกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4 ด้าน ได้แก่ ด้านรวม ด้านเอกลักษณ์ ด้านร่างกาย และด้านสังคม ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

อุบล เลี้ยววาริน (2542:บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการฝึกอบรมตามแนวพุทธต่อจิตลักษณะ และลักษณะทางพุทธของบุคคลในวัยผู้ใหญ่พบว่า 1) ภายหลังการฝึกอบรมสิ้นสุดลงผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมตามแนวพุทธมีความเชื่อทางพุทธ ความเชื่อทางพุทธในแนวกรรม การปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตแบบพุทธสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมตามแนวพุทธ ที่ระดับนัยสำคัญ .001 และ .05 ตามลำดับ ส่วนสุขภาพจิตไม่พบความแตกต่างระหว่างผู้ที่ได้รับการฝึกอบรม 2) ภายหลังการสิ้นสุดการฝึกอบรม 6 สัปดาห์ ผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมตามแนวพุทธมีความเชื่อทางพุทธในแนวกรรม และการปฏิบัติทางพุทธไม่แตกต่างจากภายหลัง การสิ้นสุดฝึกอบรมทันที ส่วนสุขภาพจิตและวิถีชีวิตแบบพุทธ พบว่ามีความแตกต่างที่ระดับนัยสำคัญ .001 และ .01 ตามลำดับโดยคะแนนเฉลี่ยวัดภายหลังการฝึกอบรม 6 สัปดาห์สูงกว่าภายหลังการฝึกอบรมทันที 3) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความเห็นว่า โครงการอบรมตามแนวพุทธในหลักไตรสิกขา เป็นโครงการที่ดีมาก มีการจัดดำเนินการอย่างสมบูรณ์ มีลำดับขั้นตอนการฝึกอบรมทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติสอดคล้องกัน ทำให้ผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น มีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมมากขึ้น มีสภาพจิตใจสงบสุข เยือกเย็นขึ้น มีความสำนึกในบาป บุญ คุณโทษ และสำนึกในพระคุณของบิดามารดาเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การรายงานผล ภายหลังการฝึกอบรม 6 สัปดาห์ พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีการปฏิบัติในด้านการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา เพิ่มขึ้น ประณิบัติดูแลบิดามารดาอย่างเหมาะสมขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2543) ได้จัดทำคู่มือพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตระดับประถมศึกษา เพื่อให้ครู อาจารย์ ผู้เกี่ยวข้องได้มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของผู้เรียนทุกด้าน เนื้อหาของคู่มือประกอบด้วย 1) ขุดตัวอย่างของกิจกรรมทักษะการดำเนินชีวิต 2) แนวทาง การจัดกิจกรรมทักษะการดำเนินชีวิต 3) ข้อควรปฏิบัติระหว่างจัดกิจกรรมทักษะการดำเนินชีวิตของครู 4) ข้อควรปฏิบัติระหว่างจัดกิจกรรมทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียน 5) การบันทึกพัฒนาการของผู้เรียน 6) การประเมินผล

ผลการศึกษาและนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง 5 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ อุดรธานี สระบุรี ยะลา และสมุทรปราการ แล้วพบว่ากิจกรรมดังกล่าวสามารถพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตให้ผู้เรียนสามารถมีทักษะอยู่รอดปลอดภัย และปรับตัวในสังคมได้อย่างมีความสุข

วราภรณ์ ชื่อประดิษฐ์กุล (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้และทัศนคติของเยาวชน ที่มีต่อพระพุทธศาสนาในยุคโลกวิวัฒน์ พบว่า 1) ครอบครัวมีอิทธิพลต่อความรู้ และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในระดับปานกลาง 2) โรงเรียนมีอิทธิพลต่อความรู้และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในระดับน้อย 3) สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความรู้ และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในระดับมาก 4) เพื่อมีอิทธิพลต่อความรู้และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในระดับปานกลาง

พระฐชาติ คงสีดา (2544:บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษาผู้ใหญ่มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม อยู่ในขั้นที่ 4 อันเป็นขั้นที่ยึดหลักการทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งเป็นระดับที่พึงประสงค์ของสังคม ระดับกลาง 2) เพศ สถานภาพในการทำงาน ไม่มีผลทำให้ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา แตกต่างกัน มีเพียงอายุ สถานภาพสมรส สถานภาพสมรสของบิดามารดา ที่ทำให้ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) การอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา มีเพียงความใกล้ชิดทางศาสนา คือ ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติแบบพุทธ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ที่มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม คือ วิถีชีวิตแบบพุทธ สามารถทำนายเหตุผลเชิงจริยธรรมได้ที่ร้อยละ 6.10

พระมหาวิโรจน์ ธาระพุม (2544 : 88-93) ได้ศึกษาเรื่อง “การปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรมของพระธรรมวิทยากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิธีการสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขผลการศึกษา พบว่า 1) วิธีการสร้างความร่วมมือเพื่อให้เกิดความร่วมมือขึ้นระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียนที่พระธรรมวิทยากรนำมาใช้ ได้แก่ การติดต่อสื่อสารและการประสานงาน 2) สำหรับปัญหาอุปสรรคที่พบคือ ปัญหาด้านบุคลากร ด้านเงินทุน ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านวิชาการ ด้านนิเทศงาน และด้านความร่วมมือ และประสานงาน 3) การแก้ไขปัญหาที่พระธรรมวิทยากรต้องการ คือ การพัฒนาบุคลากร การสนับสนุนด้านทรัพยากร การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่การมีผู้เชี่ยวชาญและคณะที่ปรึกษา และการสร้างความร่วมมือและประสานงาน และมีข้อเสนอแนะว่าแผนกพระธรรมวิทยากรควรร่วมมือ กับหน่วยงานภาครัฐที่ทำงานด้านการเผยแพร่และพัฒนาจริยธรรมทั่วประเทศ ให้มีวิธีการปฏิบัติเป็นรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ

ไพโรจน์ ศรีรุ่งเรือง (2545:บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมตามโครงการเยาวชนคนดีศรีสุพรรณกับคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่ถึงประสงค์ของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดกิจกรรมตามโครงการเยาวชนคนดีศรีสุพรรณของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) คุณภาพนักเรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ทั้งภาพรวมและทุกตัวบ่งชี้อยู่ในระดับปานกลาง 3) การจัดกิจกรรมตามโครงการเยาวชนคนดีศรีสุพรรณกับคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนของโรงเรียน

ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

พระมหาเสรี เผ่ากันทะ (2547 : 86-89) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาความโกรธและการฝึกอบรม ตามแนวพุทธวิธี เพื่อลดความโกรธของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตมัธยม กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความโกรธของนักเรียนด้านปฏิริยาความโกรธและด้านการใช้ ความโกรธ เป็นเครื่องมืออยู่ในระดับค่อนข้างมาก ส่วนการควบคุมความโกรธอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย 2) ความโกรธ เป็นอารมณ์อย่างหนึ่งของวัยรุ่น 3) หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเน้นในเรื่อง แก้ปัญหาทางจิตใจ เพราะปัญหาทางจิตใจเป็นพื้นฐานของปัญหาทั้งปวง และปัญหาทางจิตใจเป็นเรื่อง เกี่ยวกับธรรมชาติ ของมนุษย์โดยตรง กล่าวคือ มนุษย์ทุกคนทุกสมัยมีธรรมชาติทางจิตใจที่คล้ายคลึงกัน ถึงจะต่างกันทางสังคมหรือยุคสมัยก็ตาม ธรรมชาติทางจิตของมนุษย์ยังคงเหมือนเดิม คือ มีความโลภ ความ โกรธ ความหลง รักสุข เกลียดทุกข์ เป็นอย่างนี้ เช่นเดียวกัน ดังนั้นจิตใจของมนุษย์จึงมีความสำคัญมาก ถ้า จิตใจดีก็ส่งผลถึง การกระทำที่ออกมาดีด้วย ถ้าจิตใจไม่ดีแล้วการกระทำก็ไม่ดีเช่นกัน

จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าการดำเนินการในโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า ครู มีบทบาทใน การปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมมากด้านวินัยในตนเอง การปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรับผิดชอบ ในตนเองเน้นนักเรียนเป็นสำคัญนักเรียนมีกิจกรรมการปฏิบัติตามจริยธรรม มีความรู้เรื่อง ไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญาเพื่ออบรมวินัยในตนเองตามแนวไตรสิกขา ใช้แนววิถีพุทธพัฒนาบุคลากรทำให้การดำเนินงาน ในโรงเรียนวิถีพุทธทั้ง 6 ขั้นตอนได้แก่ การเตรียมการ ครู ผู้บริหาร มีเป้าหมาย นำพุทธธรรมในการบริหาร การศึกษา การดำเนินการจัดสภาพองค์ประกอบ การวิจัยพบว่านักเรียนใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้ดี ยึดหลักกระทำดีด้วยใจบริสุทธิ์ จัดตามแผนการเรียนรู้ การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา การฝึกอบรมครู นักเรียน ชุมชน ให้ดำเนินงานบริหารจัดการตามแนวพุทธในหลักไตรสิกขาได้อย่างสมบูรณ์ สอดคล้องกับหลักพุทธศาสนา ขั้นตอนดูแลสนับสนุน มีการส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา กัลยาณมิตรระหว่างจัดกิจกรรมโดยภาพรวมมีสัมพันธ์เชิงบวก การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาจิตเน้นไตรสิกขา มีความศรัทธา พอใจ ปรับปรุงและพัฒนางานที่กำลังดำเนินอยู่ใช้พุทธธรรม มาสนับสนุน การพัฒนา การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการสามารถพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แจคสัน (Jackson. 1986 : 217) ได้ศึกษาเกี่ยวกับชีวิตในห้องเรียนประถมศึกษาของสหรัฐอเมริกา จากการศึกษพบว่า การจัดกิจกรรมในห้องเรียนเป็นสิ่งที่ซับซ้อนและแปรผัน ครู มีภาระหนักไม่อาจกำหนด แผนหรือวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ชัดเจนได้ เพราะครูคนหนึ่งต้องรับผิดชอบเด็ก 20 -30 คน ให้เรียนรู้ วิชาต่าง ๆ 5 - 6 วิชาใช้เวลานับพันชั่วโมง ไม่สามารถจะระบุได้ว่าเวลานั้นได้ถูกใช้กันอย่างคุ้มค่าหรือเปล่า การปรับปรุงวิธีการวัดผล การแก้ไขหลักสูตรที่บูรณาการพุทธธรรม หรือค้นหาเทคนิคทางการศึกษาใหม่ ๆ

ก็ไม่อาจช่วยปรับปรุงคุณภาพการศึกษาได้ดีเท่ากับการทำให้ครูเกิดความพึงพอใจ และพร้อมที่จะนำหลักสูตรไปใช้อย่างเต็มที่ เพราะเห็นว่าหลักสูตรบูรณาการพุทธธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นสูงสุดให้นักเรียน และเด็กนักเรียนได้เรียนรู้ระบบของ คำคม ต้องการปรับปรุง การจัดการเรียนการสอน และ พัฒนาหลักสูตร

วัตสัน (Watson. 1989:3229-A) ได้ศึกษาเรื่อง มโนทัศน์ทางจริยธรรมและจริยศึกษาของครู โดยศึกษาครูจำนวน 90 คน จาก 57 โรงเรียน เครื่องมือคือ แบบสัมภาษณ์และให้คะแนนตามแนวทางของ Kohlberg ผลการวิจัยพบว่า มีครูเพียงร้อยละ 59 ที่มีระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับ 3 และ 4 โดยครูสตรีที่สอนวิทยาศาสตร์ และครูที่เคร่งเครียดต่อระเบียบวินัยได้คะแนนต่ำกว่าครูประเภทอื่น ๆ โดยส่วนใหญ่แล้วครูยังมีความคิดสับสนและให้ความสำคัญเพียงเล็กน้อยต่อจริยธรรม จึงสมควรมีการปรับปรุงเรื่อง การตระหนัก ในความสำคัญของ จริยศึกษา รวมทั้งการปรับปรุงหลักสูตรโดยเร่งด่วน

คาลวิน (Calvin. 1993: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การรับรู้ของครูในเรื่องบทบาทและ ผลของการศึกษาจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อ การรับรู้ของครู คือ สภาพที่อยู่อาศัย ประสบการณ์ในการสอน การได้รับการอบรมเทคนิคการสอนจริยธรรมและความเคร่งครัด ในการปฏิบัติทางศาสนาของครู ซึ่งครูที่มีความเคร่งครัดทางศาสนาต่ำ จะมีการหลีกเลี่ยงต่อการสอน จริยธรรมในห้องเรียน และยังพบว่าครูที่มีประสบการณ์สอนระหว่าง 11-25 ปี มีความเชื่อว่าในโรงเรียน ต้องสอนจริยธรรมและค่านิยมแก่นักเรียนอย่างเพียงพอ

ลานีเย (Lanier. 1993:1680-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมของ นักเรียนชั้นที่ 11 และที่ 12 ในโรงเรียนชนบท โดยมีแนวคิด ว่า เด็กนักเรียนในชนบทได้รับการอบรมให้คิดและ ปฏิบัติตามต่อ ๆ กันมา ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ การทดลองได้แบ่งนักเรียน ออก เป็นกลุ่มควบคุมให้ได้รับการฝึกให้คำแนะนำและจัดประสบการณ์สำหรับอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มนักเรียน ที่ประกอบด้วยนักเรียนในโรงเรียนระดับกลางจนถึงระดับสูงสุด ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณธรรมและ จริยธรรมของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

เคลม (Klem. 1996 : 120) ได้วิจัยเรื่องกรณีศึกษาความเที่ยงตรงตามโครงสร้างการประเมินสภาพจริงในโรงเรียนวิถีพุทธ ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมมา กับ การประเมินจากการเรียนในสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน มีความสัมพันธ์กันระดับสูง ความเที่ยงตรงตาม โครงสร้างของการวัดผลจากสภาพจริงของนักเรียนนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการเลือกเนื้อหาที่มีความหมายต่อ ชีวิตจริง ของผู้เรียนมาบูรณาการกันเข้าแล้ว ทำการวัดสภาพจริงของนักเรียน ซึ่งอยู่ในขณะที่ทำการเรียน การสอน ในโรงเรียนวิถีพุทธ

แอลเพย์ (Alpay. 2003:online) ได้ทำการสังเกตเด็กและวัยรุ่นเกี่ยวกับโครงสร้างของแต่ละบุคคล ได้พิจารณาถึงภาพพจน์แห่งตน ความภาคภูมิใจในตนเอง และการรับรู้เกี่ยวกับตนเองพบว่า องค์ประกอบ ที่ส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้เกี่ยวกับตนเองประกอบด้วย สังคมและความรู้ อย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติ นอกจากนี้นี้ยังได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะความภาคภูมิใจในตนเองกับ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะพึงประสงค์
สามารถที่จะปลูกฝังและส่งเสริมให้เกิดผลดีต่อผู้เรียนได้นั้นโดยการจัดประสบการณ์จัดกิจกรรม จัดสภาพ
และบรรยากาศได้เหมาะสม การดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธเป็นการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอนตามปกติที่เน้นการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนา
ผู้เรียนโดยการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธนั้นประกอบด้วย 6 ขั้นตอนได้แก่ การเตรียมการ การ
ดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ การดำเนินการพัฒนานุเคราะห์ตามระบบไตรสิกขา การดูแลสนับสนุน
การปรับปรุงพัฒนา อย่างต่อเนื่อง การประเมินผลเผยแพร่ผลการดำเนินการ ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนา
ตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถ กิน อยู่ ดู และฟังเป็น
ดังนั้นโรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นการดำเนินการในทุกขั้นตอนของโรงเรียนประถมศึกษาที่เน้นการใช้ หลักธรรม
ทางพระพุทธศาสนาและ แนววิถีทางในการจัดการศึกษาทั้งในด้านองค์ความรู้ กระบวนการจัดการศึกษา
และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ที่เป็นคนเก่ง คนดี มีคุณธรรมจริยธรรมและใช้ชีวิต
อย่างมีความสุขในสังคม การที่โรงเรียน จัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ จึงเป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้
คู่คุณธรรมอย่างแท้จริงนั่นเอง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรในการทำวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติการสอนอยู่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 12 โรงเรียน จำแนกโรงเรียนขนาดใหญ่ 2 โรงเรียน ขนาดกลาง 5 โรงเรียน ขนาดเล็ก 5 โรงเรียน จำนวนประชากรทั้งหมด 446 คน ดังตาราง 2

ตาราง 2 แสดงจำนวนประชากร ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ปีการศึกษา 2549

โรงเรียน	ขนาดใหญ่ ประชากร	ขนาดกลาง ประชากร	ขนาดเล็ก ประชากร	รวม
1.อนุบาลราชบุรี	127	-	-	
2.วัดเขาวัง(แสง ช่วงสุวนิช)	108	-	-	
3.วัดดอนดูลง	-	29	-	
4.อนุบาลปากท่อ	-	24	-	
5.บ้านลำพระ	-	22	-	
6.อนุบาลจอมบึง	-	24	-	
7.ชุมชนบ้านป่อ	-	34	-	
8.วัดเกาะลอย(ชุมชนวัดฯ)	-	-	19	
9.วัดทุ่งหญ้าคมบาง	-	-	11	
10.วัดแคทราย	-	-	14	
11.วัดป่าไผ่	-	-	15	
12.ชุมชนวัดรางบัว	-	-	19	
รวมประชากร	235	133	78	446

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ครูผู้ปฏิบัติการสอน โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan. 1970 : 607 - 610) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 210 คน

ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 สํารวจรายชื่อโรงเรียนวิถิพุทธ ประถมศึกษา ระดับช่วงชั้น 1 และระดับช่วงชั้น 2 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 และจำแนกเป็น 3 ขนาด ตามเกณฑ์สำนักงานการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก

ขั้นที่ 2 สุ่มโรงเรียนแต่ละขนาดโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยสุ่มตัวอย่างโรงเรียนวิถิพุทธประถม ตามขนาดของโรงเรียนได้กลุ่มตัวอย่างโรงเรียน จำนวน 6 โรงเรียน คือขนาดใหญ่ 2 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง 2 โรงเรียน โรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 2 โรงเรียน

ขั้นที่ 3 กำหนดกลุ่มครูผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนวิถิพุทธจาก โรงเรียนวิถิพุทธที่เป็นตัวอย่างโดยสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ใช้ขนาดของโรงเรียนเป็นชั้น (Strata) จำนวน 12 โรงเรียน ซึ่งมีครูปฏิบัติการสอนทั้งสิ้น 446 คน

ขั้นที่ 4 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan. 1970 ; 607- 610) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 210 คน จากนั้นจึงสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนประถมศึกษาวิถิพุทธ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน

โรงเรียน	โรงเรียนขนาดใหญ่		โรงเรียนขนาดกลาง		โรงเรียนขนาดเล็ก		รวม	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1.อนุบาลราชบุรี	127	97	-	-	-	-		
2.วัดเขาวัง(แสง ช่วงสุวนิช)	108	86	-	-	-	-		
3.วัดดอนตลุง	-	-	29	6	-	-		
4 ชุมชนบ้านบ่อ	-	-	34	9	-	-		
5 ชุมชนวัดรางบัว	-	-	-	-	19	6		
6.วัดแคทราย	-	-	-	-	14	6		

รวม	235	183	63	15	33	12	331	210
-----	-----	-----	----	----	----	----	-----	-----

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองและได้กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามจากเนื้อหาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลคุณลักษณะส่วนตัวของครู แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 ลักษณะแบบสอบถามเป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) มีเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

5 หมายถึง มากที่สุด

4 หมายถึง มาก

3 หมายถึง ปานกลาง

2 หมายถึง น้อย

1 หมายถึง น้อยที่สุด

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ มีดังนี้

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ ตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 เพื่อเป็นกรอบในการวิจัย
2. ศึกษาวิธีสร้างแบบสอบถามจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามโดยให้กลุ่มเนื้อหากรอบความคิดของการวิจัย
3. นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและเสนอแนะเพิ่มเติม
4. นำแบบสอบถามที่แก้ไขเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และให้คำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย
 - 4.1. อาจารย์ ดร. มารศรี สุธานี อาจารย์ประจำภาควิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 - 4.2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร.ไพบุลย์ อ่อนมั่ง อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

4.3. นายพรสมบัติ คำตรง หัวหน้ากลุ่มนิเทศติดตามประเมินผลด้านการดำเนินการ
ในโรงเรียนวิถีพุทธในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 ศึกษานิเทศก์ 9

4.4. นางลักขณา คำตรง รองหัวหน้ากลุ่มนิเทศติดตามประเมินผลด้านการ
ดำเนินการในโรงเรียนวิถีพุทธในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ศึกษานิเทศก์ 8

4.5 นายเสน่ห์ โอฐกรรม ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเขาวัง (แสง ช่างสูนนิช)
ผู้บริหารสถานศึกษา 9

5. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำเสนอต่ออาจารย์
ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ตรวจสอบอีกครั้ง เพื่อปรับปรุงแก้ไขครั้งสุดท้าย ก่อนนำไปทดลองใช้

6. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try - out) กับคณะครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง
จำนวน 30 คน ในโรงเรียนวัดห้วยไผ่ โรงเรียนวัดโสตาประดิษฐาราม โรงเรียนวัดเขากวด
โรงเรียนวัดเจติยาราม

7. นำแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.98 (Reliability) ด้วยวิธีหาค่า
สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีดำเนินการตามขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

1. ขออนุญาตรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒไปยังผู้อำนวยการเขต
พื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 เพื่อขออนุมัติและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียน
เขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

2. นำหนังสือจากผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ไปยังผู้อำนวยการโรงเรียนทั้ง
6 โรงเรียน ได้แก่ อนุบาลราชบุรี วัดเขาวัง (แสง ช่างสูนนิช) วัดดอนตลุง ชุมชนบ้านบ่อ ชุมชนวัดรางบัว
วัดแคทราย ด้วยตนเองเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
เขียนระบุชื่อโรงเรียนพร้อมแนบคำอธิบายโดยละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ผู้วิจัยกำหนด วัน เวลา ขอรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเองจากโรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียน
โดยส่งแบบสอบถามไปจำนวน 210 ฉบับ ได้รับกลับคืนจำนวน 210 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม
SPSS for Windows เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษา โดยดำเนินการดังนี้

1. ตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมด
2. หาค่าร้อยละของข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 1 ตามตัวแปรที่กำหนด

3. วิเคราะห์ข้อมูลระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์ของ วิเชียร เกตุสิงห์ (2538 : 8 -9) แบ่ง 5 ช่วงชั้นดังนี้

4.50-5.00 คะแนน หมายถึง มีระดับการปฏิบัติงานมากที่สุด

3.50-4.49 คะแนน หมายถึง มีระดับการปฏิบัติงานมาก

2.50-3.49 คะแนน หมายถึง มีระดับการปฏิบัติงานปานกลาง

1.50-2.49 คะแนน หมายถึง มีระดับการปฏิบัติงานน้อย

1.00-1.49 คะแนน หมายถึง มีระดับการปฏิบัติงานน้อยสุด

4. เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยใช้ทดสอบค่าที (t-test)

5. เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามจำนวนคาบสอน จำนวนรายวิชาที่สอน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA)

6. ในกรณีที่พบความแตกต่างในข้อ 5 ใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe 's test)

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

5.1 สถิติพื้นฐาน

5.1.1 ค่าร้อยละ (Percentage)

5.1.2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

5.1.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

5.2 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ IOC สหสัมพันธ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ ครอนบาค (Cronbach)

5.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

5.3.1 สมมติฐานข้อที่ 1 ใช้การทดสอบค่าที (t - test)

5.3.2 สมมติฐานข้อที่ 2, 3 โดยใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

(One - Way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีของ เชฟเฟ (Scheffe 's test)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็นหมวดหมู่และให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้แทนความหมาย ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ แทนความหมาย ดังนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
n	แทน	ค่าขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติ t (t-Distribution)
F	แทน	ค่าสถิติ F (F-Distribution)
df	แทน	ระดับความอิสระ (Degree of Squares)
SS	แทน	ค่าผลรวมกำลังสองของคะแนน (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลรวมกำลังสองของคะแนน (Mean Squares)
*	แทน	มีนัยสำคัญที่ระดับ .05
p	แทน	ค่านัยสำคัญทางสถิติ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์คุณลักษณะส่วนตัวของครูที่ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยการทดสอบค่าที (t-test)

ตอนที่ 4 เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามคาบสอน และรายวิชาที่สอน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ้ (Scheffe 's test)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 วิเคราะห์คุณลักษณะส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ ของคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามปรากฏในตาราง 4

ตาราง 4 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะส่วนตัว

คุณลักษณะส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน n = 210	ร้อยละ
วุฒิการศึกษา		
ปริญญาตรี	202	96.20
สูงกว่าปริญญาตรี	8	3.80
รวม	210	100.00
จำนวนคาบสอน		
ต่ำกว่า 20 คาบ/สัปดาห์	110	52.40
ระหว่าง 20-25 คาบ/สัปดาห์	67	31.90
26 คาบ/สัปดาห์ขึ้นไป	33	15.70
รวม	210	100.00
จำนวนรายวิชาที่สอน		
2 รายวิชา/ปี/ภาค	107	51.00
ระหว่าง 3-5 รายวิชา/ปี/ภาค	72	34.20
มากกว่า 5 รายวิชา/ปี/ภาคขึ้นไป	31	14.80
รวม	210	100.00

จากตาราง 4 พบว่า ครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต

1

เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 96.20

มีวุฒิทางการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 3.80 คน เมื่อพิจารณาตามจำนวนคาบสอน พบว่าส่วนใหญ่มีจำนวนคาบสอนต่ำกว่า 20 คาบ/สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 52.40 มีจำนวนคาบสอนระหว่าง 20-25 คาบ/สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 31.90 และมีจำนวนคาบสอน 26 คาบขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 15.70 เมื่อพิจารณาจำนวนรายวิชาที่สอนพบว่าส่วนใหญ่มีรายวิชาที่สอน 2 วิชา คิดเป็นร้อยละ 51.00

จำนวนรายวิชาที่สอน 3-5 รายวิชา คิดเป็นร้อยละ 34.20 จำนวนรายวิชาที่สอนมากกว่า 5 รายวิชา คิดเป็นร้อยละ 14.80

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้านรายละเอียดปรากฏในตาราง 5 - 11 ดังนี้

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกเป็นโดยรวมและรายด้าน

การปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
ด้านการเตรียมการ	3.62	0.63	มาก
ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ	3.79	0.57	มาก
ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา	3.70	0.75	มาก
ด้านการดูแลสนับสนุน	3.63	0.64	มาก
ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	3.78	0.61	มาก
ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน	3.56	0.65	มาก
รวม	3.61	0.54	มาก

จากตาราง 5 พบว่าระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) พิจารณาในรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ($X = 3.79$) ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ($X = 3.78$) ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ($X = 3.70$) ด้านการดูแลสนับสนุน ($X = 3.63$) ด้านการเตรียมการ ($\bar{X} = 3.62$) ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ($\bar{X} = 3.56$)

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียน
วิถิปุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ด้านการเตรียมการจำแนกเป็นรายด้าน
และรายข้อ ดังนี้

การปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถิปุทธ	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
ด้านการเตรียมการ			
1. ครูมีการหาที่ปรึกษาเพื่อเตรียมการดำเนินงานในโรงเรียนวิถิปุทธ	3.53	0.75	มาก
2. ครูมีส่วนร่วมในการจัดแหล่งศึกษา เอกสารข้อมูล เกี่ยวกับโรงเรียน วิถิปุทธ	3.57	0.78	มาก
3. ครูมีการเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา ให้มีความ ตระหนัก ในคุณประโยชน์ ร่วมกันพัฒนาวิถิปุทธ	3.60	0.74	มาก
4. ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานในโรงเรียน วิถิปุทธ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับภาระงาน	3.63	0.76	มาก
5. มีการประชาสัมพันธ์กับ ครู ในการปฏิบัติกิจกรรมพุทธธรรม	3.70	0.71	มาก
6. มีการเตรียม วัสดุทัศน ทัศนกิจ ที่แสดงถึงความเป็น โรงเรียนวิถิปุทธ	3.64	0.80	มาก
7. มีการเตรียมครูผู้เกี่ยวข้องที่สามารถดำเนินการประชุมชี้แจง การเตรียมการดำเนินงานในโรงเรียนวิถิปุทธ	3.58	0.72	มาก
8. ครูมีการเตรียมจัดทำธรรมนูญสถานศึกษาโดยมีจุดเน้นการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธ	3.65	0.76	มาก
9. ครูมีส่วนร่วมทำแผนปฏิบัติการที่สอดคล้อง พุทธธรรม	3.70	0.73	มาก
รวม	3.62	0.63	มาก

จากตาราง 6 พบว่าระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถิปุทธ สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ในด้านการเตรียมการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 3.70$) เมื่อ
พิจารณาเป็นรายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.70 - 3.53 มีการเรียงลำดับ
จากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ มีการประชาสัมพันธ์กับครู ในการปฏิบัติกิจกรรมพุทธธรรม ($X =$
3.70) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ครูมีส่วนร่วมทำแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องพุทธธรรม ($X = 3.70$) ครูมีการ

เตรียมจัดทำธรรมนูญสถานศึกษาโดยมีจุดเน้นการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ($X = 3.65$) มีการเตรียม
วิสัยทัศน์ พันธกิจ ที่แสดงถึงความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ($X = 3.64$)

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงาน

ในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ด้านการดำเนินการจัดสภาพและ
องค์ประกอบ จำแนกเป็นรายด้านและรายข้อ

การปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ			
10. ครูจัดหลักสูตรสถานศึกษาให้บูรณาการกับพุทธธรรม	3.69	0.72	มาก
11. มีลักษณะสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีธรรมชาติ ร่มรื่น สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ	3.99	0.72	มาก
12. มีการทำกิจกรรม ครู และนักเรียน หน้าเสาธง ไหว้พระ สวดมนต์ แผ่เมตตา และสงบนิ่ง (สมาธิ)	4.25	0.75	มาก
13. ครูมีการทำกิจกรรมให้นักเรียนนั่งสมาธิ 5 นาที ก่อนเริ่มเรียน	3.75	0.81	มาก
14. ครูได้ไปร่วมกิจกรรมกับนักเรียนเมื่อมีการเข้า ค่ายพุทธบุตร	3.77	0.94	มาก
15. มีกิจกรรมนักเรียนเดินเข้าแถวเข้าห้องอย่างมี สติ	3.69	0.87	มาก
16. ครูมีแหล่งการเรียนรู้ ตามพุทธศาสนาอย่างหลากหลาย	3.74	0.79	มาก
17. ครูจัดอาคารสถานศึกษาให้มี บรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และแสวงปัญญา	3.69	0.73	มาก
18. ครูมีการเผยแพร่ผลการปรับปรุงกิจกรรมเสริมหลักสูตรของ สถานศึกษาได้สอดคล้องกับหลักโรงเรียนวิถีพุทธ	3.61	0.69	มาก
19. มีการประชาสัมพันธ์ การปฏิบัติงานให้กับ ครู และชุมชน ด้วยความเป็นจริง	3.66	0.73	มาก
20. ครูเป็นที่ปรึกษาอย่างเป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียนในการครองชีวิต ในสังคม	3.95	0.71	มาก
รวม	3.79	0.57	มาก

จากตาราง 7 พบว่าระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชนบุรี เขต 1 ในด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบโดยรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.25 - 3.61 มีการเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ มีการทำกิจกรรม ครู และนักเรียน หน้าเสาธง ให้พระ สวดมนต์ แผ่เมตตา และสงบนิ่ง (สมาธิ) ($X = 4.25$) มีลักษณะสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีธรรมชาติร่มรื่น สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ ($X = 3.99$) ครูเป็นที่ปรึกษาอย่างเป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียนในการครองชีวิตในสังคม ($X = 3.95$)

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา จำแนกเป็นรายด้านและรายข้อ

การปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา			
21. มีการพัฒนาอบรม ครู ในระบบไตรสิกขา	3.42	0.77	ปานกลาง
22. ครูมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมนักเรียนเรื่อง การกิน	3.64	0.73	มาก
23. มีการวางแผนพัฒนา ครู โดยการสร้างความศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของครู	3.65	0.71	มาก
24. มีกิจกรรมที่เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นความสำเร็จ ของครู ทั้ง กิจกรรมรูปธรรม และกิจกรรมพัฒนาจิต	3.78	2.81	มาก
25. มีการส่งเสริมครูในโรงเรียนถือศีล 5 เป็นประจำในวิถีชีวิตในโอกาส วันสำคัญ	3.69	0.78	มาก
26. ครูมีวิถีชีวิตส่วนตัวสู่ความ สะอาด แต่งกายเรียบร้อย	4.07	0.71	มาก
รวม	3.70	0.75	มาก

จากตาราง 8 พบว่าระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ในด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขาโดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($X = 3.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.07 - 3.42 มีการเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ ครูมีวิถีชีวิตส่วนตัวสู่ความสะอาด แต่งกายเรียบร้อย ($X = 4.07$) มีกิจกรรมที่เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นความสำเร็จ ของครูทั้ง กิจกรรมรูปธรรม และกิจกรรมพัฒนาจิต ($X = 3.99$) มีการส่งเสริมครูในโรงเรียนถือศีล 5 เป็นประจำใน วิถีชีวิตในโอกาส วันสำคัญ ($X = 3.69$) แต่มีการปฏิบัติงานของครูด้านการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขาอยู่ในระดับ ปานกลาง 1 ข้อ คือ มีการพัฒนาอบรม ครู ในระบบไตรสิกขา ($X = 3.42$)

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงาน
ในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ด้านการดูแลสนับสนุนจำแนกเป็น
รายด้านและรายข้อ

การปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
ด้านการดูแลสนับสนุน			
27. มีการส่งเสริมให้ครู มีการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นไป อย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ	3.78	0.75	มาก
28. มีการส่งเสริมให้ครูมีที่ปรึกษา ชี้แนะทางวิชาการ เรื่องการปฏิบัติงาน ในโรงเรียนวิถีพุทธ	3.66	0.75	มาก
29. มีการดูแลสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาการนิเทศติดตามผลมี ลักษณะอย่างกัลยาณมิตร ระหว่าง ครู ต่อ ครู ครู ต่อ นักเรียน นักเรียน ต่อ นักเรียน	3.66	0.72	มาก
30. มีการให้ครูแกนนำวิถีพุทธทำกิจกรรมให้คำปรึกษา และชี้แนะผู้ ปฏิบัติธรรม	3.55	0.71	มาก
31. มีการสนับสนุนกิจกรรมครูเกี่ยวกับการปรารภงานดีต่อกัน	3.73	0.76	มาก
32. มีการนิเทศติดตามการปฏิบัติงานของครูด้าน การดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด	3.49	0.75	ปาน กลาง
33. มีการดูแลสนับสนุนครู ด้านการปฏิบัติงานในโรงเรียนวิถีพุทธได้ อย่างเหมาะสมในโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างเหมาะสม	3.58	0.77	มาก
รวม	3.63	0.64	มาก

จากตาราง 9 พบว่าระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ในด้านการดูแลสนับสนุน โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$)
เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.78 - 3.49 มีการเรียงลำดับ

จากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือมีการส่งเสริมให้ครู มีการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ ($X = 3.78$) มีการสนับสนุนกิจกรรมครูเกี่ยวกับการปรารถนาดีต่อกัน ($X = 3.73$) มีการส่งเสริมให้ครูมีที่ปรึกษา ชี้แนะทางวิชาการ เรื่องการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 3.66$) ซึ่งเท่ากับ มีการดูแลสนับสนุน การดำเนินงานพัฒนาการนิเทศติดตามผลมีลักษณะอย่างกัลยาณมิตร ระหว่าง ครู ต่อ ครู ครู ต่อ นักเรียน

นักเรียน ต่อ นักเรียน ($\bar{X} = 3.66$) แต่มีการปฏิบัติงานของครูด้านการดูแลสนับสนุน

อยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ คือ มีการนิเทศติดตามการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด ($\bar{X} = 3.42$)

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงาน

ในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องจำแนกเป็นรายด้านและรายข้อ

การปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง			
34. มีการให้ครูนำข้อบกพร่องในด้าน การเตรียมการ การดำเนินงาน จัดสภาพองค์ประกอบ มาประชุมปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง	3.48	0.73	ปานกลาง
35. มีการดำเนินงานกิจกรรมของครู ร่วมกัน กับสถานศึกษา บ้าน วัด ในวันสำคัญทางพุทธศาสนา	3.80	0.76	มาก
36. ครูมีการทำกิจกรรมการทำความสะอาด วัด สถานศึกษาบ้าน ด้วยความพอใจ ความต้องการ ใฝ่ใจรัก ปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความสำเร็จ	3.64	0.80	มาก
37. ครูมีการกำหนดแผนการดำเนินงาน ปรับปรุงงาน ในโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างต่อเนื่อง	3.60	0.76	มาก
38. ครูมีความขยัน เข้มแข็ง อดทน เอาธุระกับงาน อย่างไม่ทอดทิ้ง	3.97	0.72	มาก
39. ครูมีการไตร่ตรองใช้ปัญญา หาเหตุผลในการปฏิบัติงานเพื่อปรับปรุงงานแก้ไขงานอยู่เสมอ	3.84	0.73	มาก
40. ครูไม่รู้หรือไม่รู้พอในการสร้างควมดี และสิ่งที่ดี เป็นประจำ	3.69	0.85	มาก
41. ครูมีการปฏิบัติธรรม และกิจกรรมทำความดี ก้าวหน้าต่อไป	3.81	0.77	มาก

ไม่ถอยหลัง

42. ครูมีการพัฒนาความคิด ตั้งจิต ผักไฟ รับรู้ในสิ่งที่ทำ	3.88	0.74	มาก
43. ครูมีการพัฒนาหาเหตุผลวิธีการจัดกิจกรรม คุณธรรม	3.88	0.73	มาก
44. ครู มีวินัยรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงเวลา	4.01	0.78	มาก
รวม	3.78	0.61	มาก

จากตาราง 10 พบว่าระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ในด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.01 - 3.48 มีการเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ ครู มีวินัยรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงเวลา ($\bar{X} = 4.01$) ครูมีความขยัน เข้มแข็ง อดทน เอาธุระกับงาน อย่างไม่ทอดทิ้ง ($\bar{X} = 3.97$) ครูมีการพัฒนาความคิด ตั้งจิต ผักไฟ รับรู้ในสิ่งที่ทำ ($\bar{X} = 3.88$) ซึ่งเท่ากับ ครูมีการพัฒนาหาเหตุผลวิธีการจัดกิจกรรม คุณธรรม ($\bar{X} = 3.88$) แต่มีการปฏิบัติงานของครูด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ คือ มีการให้ครู

นำข้อบกพร่องในด้าน การเตรียมการ การดำเนินงานจัดสภาพองค์ประกอบ มาประชุมปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.48$)

ตาราง 11 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงาน
 ในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ด้านการประเมินผลและเผยแพร่
 ผลการดำเนินงาน จำแนกเป็นรายด้านและรายข้อดังนี้

การปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน			
45. ครูมีการเก็บผลการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธโดยเน้นข้อมูล เชิง ประจักษ์ที่ได้มาตรฐาน	3.53	0.77	มาก
46. ครูมีการเผยแพร่ผลกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ	3.56	0.77	มาก
47. มีการเผยแพร่ผล การปฏิบัติงานให้กับ ครู ผู้ปกครอง และชุมชน	3.58	0.76	มาก
48. มีการรายงานผลของครู ด้านการมีส่วนร่วม กับกิจกรรม วันสำคัญ ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธ	3.67	0.74	มาก
49. ครูมีส่วนร่วมสัมมนา รับฟังการรายงานการดำเนินงานในโรงเรียน วิถีพุทธ	3.60	0.76	มาก
50. ครูมีการประเมินตนเองตามสภาพจริงเรื่องการปฏิบัติตนถือ ศีล 5 เป็นปกติของชีวิต	3.68	0.78	มาก
51. มีการประเมินผล ด้านการดำเนินงาน การเรียนการสอนของครู ได้ นำ หลักธรรมมาใช้คิดวิเคราะห์แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น	3.64	0.74	มาก
52. มีการประเมินผล ด้านการปฏิบัติงานที่เป็นกัลยาณมิตร	3.66	0.74	มาก
53. มีการรายงานผลด้านการปฏิบัติงานจริง ของครูเรื่องการเรียน	3.50	0.74	มาก

การสอนตามระบบไตรสิกขา

54. มีการเผยแพร่ การยกย่อง ครู ดี ในการปฏิบัติงานอย่างไม่ย่อท้อ ตามวิถีพุทธ	3.65	0.80	มาก
55. มีการประเมินผลการปฏิบัติธรรมของครู ด้านสอบอารมณ์ (วิปัสสนา)	3.34	0.85	ปานกลาง
รวม	3.58	0.65	มาก

จากตาราง 11 พบว่าระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ในด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.68 - 3.34 มีการเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ ครูมีการประเมินตนเองตามสภาพจริง เรื่องการปฏิบัติตนถือศีล 5 เป็นปกติของชีวิต ($\bar{X} = 3.68$) มีการรายงานผลของครู ด้านการมีส่วนร่วม กับ กิจกรรม วันสำคัญ ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{X} = 3.67$) มีการประเมินผล ด้านการปฏิบัติงาน ที่เป็นกัลยาณมิตร ($\bar{X} = 3.66$) แต่มีการปฏิบัติงานของครูด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ ได้แก่ มีการประเมินผลการปฏิบัติธรรมของครู ด้านสอบอารมณ์ (วิปัสสนา) ($\bar{X} = 3.34$)

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษา รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 12

ตาราง 12 เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยรวมและรายด้าน

การปฏิบัติงานของครู	วุฒิการศึกษา				t	p
	ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี			
	n = 202		n = 8			
ด้านการดำเนินการในโรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
ด้านการเตรียมการ	3.61	0.64	3.92	0.66	1.29	0.234
ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ	3.79	0.58	3.95	0.60	0.76	0.457
ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา	3.70	0.76	3.92	0.66	0.90	0.396
ด้านการดูแลสนับสนุน	3.62	0.64	3.98	0.64	1.56	0.160
ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	3.76	0.61	4.32	0.46	3.32	0.010
ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลดำเนินงาน	3.56	0.64	4.06	0.60	2.26	0.055
รวม	3.68	0.56	4.04	0.50	2.00	0.082

จากตาราง 12 พบว่าการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียน

วิถิปุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 4 เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถิปุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามจำนวนคาบสอน และรายวิชาที่สอน รายละเอียดปรากฏในตาราง 13 - 19 ดังนี้

ตาราง 13 เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถิปุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามจำนวนคาบสอน โดยรวมและรายด้าน

การปฏิบัติงานของครู ด้านการดำเนินการในโรงเรียนวิถิปุทธ	จำนวนคาบสอน					
	ต่ำกว่า 20		ระหว่าง 20-25		26 คาบ / สัปดาห์	
	คาบ / สัปดาห์		คาบ / สัปดาห์		ขึ้นไป	
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D
ด้านการเตรียมการ	3.67	0.69	3.51	0.58	3.68	0.53
ด้านการดำเนินการจัดสภาพและ องค์ประกอบ	3.90	0.58	3.70	0.59	3.66	0.50
ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตาม ระบบไตรสิกขา	3.77	0.65	3.65	1.04	3.64	0.60
ด้านการดูแลสนับสนุน	3.78	0.64	3.41	0.60	3.62	0.66
ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	3.90	0.59	3.64	0.63	3.68	0.63
ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผล						

การดำเนินงาน	3.73	0.64	3.39	0.63	3.51	0.62
รวม	3.80	0.55	3.55	0.55	3.63	0.54

จากตาราง 13 พบว่าการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียน
วิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามจำนวนคาบสอน โดยรวมและรายด้าน
ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 14 เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามจำนวนคาบสอน โดยรวมและรายด้าน

การปฏิบัติงานของครู ด้านการดำเนินการในโรงเรียนวิถีพุทธ	แหล่งข้อความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p
ด้านการเตรียมการ	ระหว่างกลุ่ม	1.73	2	0.58	1.46	0.24
	ภายในกลุ่ม	83.42	207	0.40		
	รวม	84.59	209			
ด้านการดำเนินการจัดสภาพและ องค์ประกอบ	ระหว่างกลุ่ม	2.48	2	1.23	3.79	0.02
	ภายในกลุ่ม	67.58	207	0.32		
	รวม	70.05	209			
ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตาม ระบบไตรสิกขา	ระหว่างกลุ่ม	0.76	2	0.38	0.66	0.51
	ภายในกลุ่ม	117.88	207	0.56		
	รวม	118.64	209			
ด้านการดูแลสนับสนุน	ระหว่างกลุ่ม	5.56	2	3.78	7.02	0.001
	ภายในกลุ่ม	81.91	207	0.40		
	รวม	87.47	209			
ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	ระหว่างกลุ่ม	3.34	2	1.66	4.52*	0.012
	ภายในกลุ่ม	76.40	207	0.36		

	รวม	79.74	209			
ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผล	ระหว่างกลุ่ม	4.96	2	2.48	6.14	0.003
การดำเนินงาน	ภายในกลุ่ม	83.44	207	0.40		
	รวม	88.41	209			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2.69	2	1.34	4.48*	0.012
	ภายในกลุ่ม	62.08	207	0.30		
	รวม	64.76	209			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 14 พบว่าการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามคาบสอนต่างกัน โดยรวมมีระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ถ้าพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ด้านการเตรียมการ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

ตาราง 15 เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียน

วิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามจำนวนคาบสอนต่างกันเป็นรายคู่
ในด้านที่พบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม

การปฏิบัติงานของครู ด้านการดำเนินการในโรงเรียนวิถิพุทธ	จำนวนคาบสอน	ต่ำกว่า 20	ระหว่าง 20-25	26 คาบ / สัปดาห์	ขึ้นไป
		คาบ / สัปดาห์	คาบ / สัปดาห์	คาบ / สัปดาห์	
		$\bar{X}$	3.90	3.63	3.68
ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	ต่ำกว่า 20 คาบ / สัปดาห์	3.90	-	0.26*	0.22
	ระหว่าง 20 -25 คาบ / สัปดาห์	3.63	-	-	0.04
	26 คาบ / สัปดาห์ ขึ้นไป	3.68	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตาราง 15 พบว่าในด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ครูที่มีจำนวนคาบสอนต่ำกว่า

20 คาบ / สัปดาห์ มีระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ มากกว่าครูที่มีจำนวนคาบระหว่าง 20 -25 คาบ / สัปดาห์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 16 เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามรายวิชาที่สอน โดยรวมและรายด้าน

การปฏิบัติงานของครู ด้านการดำเนินการในโรงเรียนวิถีพุทธ	จำนวนวิชาที่สอน					
	2 รายวิชา		ระหว่าง 3-5		มากกว่า 5 รายวิชา	
	ปี / ภาค		รายวิชา / ปี / ภาค		ปี / ภาค	
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D
ด้านการเตรียมการ	3.70	0.65	3.53	0.60	3.54	0.66
ด้านการดำเนินการจัดสภาพและ องค์ประกอบ	3.91	0.57	3.70	0.56	3.62	0.58
ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตาม ระบบไตรสิกขา	3.77	0.56	3.66	0.99	3.59	0.68
ด้านการดูแลสนับสนุน	3.77	0.60	3.49	0.64	3.51	0.74
ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	3.88	0.57	3.69	0.64	3.67	0.68
ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผล การดำเนินงาน	3.69	0.62	3.48	0.64	3.47	0.73
รวม	3.79	0.52	3.59	0.56	3.57	0.63

จากตาราง 16 พบว่าการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามรายวิชาที่สอน โดยรวมและรายด้าน

ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 17 เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามจำนวนรายวิชาที่สอน โดยรวมและรายด้าน

การปฏิบัติงานของครู ด้านการดำเนินการในโรงเรียนวิถีพุทธ	แหล่งข้อความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p
ด้านการเตรียมการ	ระหว่าง	1.54	2	0.76	1.92	0.15
	กลุ่ม	83.05	207	0.40		
	ภายในกลุ่ม	84.59	209			
	รวม					
ด้านการดำเนินการจัดสภาพและ องค์ประกอบ	ระหว่าง	3.08	2	1.54	4.75	0.01
	กลุ่ม	66.98	207	0.32		
	ภายในกลุ่ม	70.05	209			
	รวม					
ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตาม ระบบไตรสิกขา	ระหว่าง	1.02	2	0.51	0.90	0.41
	กลุ่ม	117.62	207	0.56		
	ภายในกลุ่ม	118.64	209			
	รวม					
ด้านการดูแลสนับสนุน	ระหว่าง	3.94	2	1.97	4.88	0.008
	กลุ่ม	83.53	207	0.40		
	ภายในกลุ่ม	87.47	209			

	รวม					
ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	ระหว่าง	2.02	2	1.02	2.70	0.06
	กลุ่ม	77.71	207	0.38		
	ภายในกลุ่ม	79.74	209			
	รวม					
ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผล การดำเนินงาน	ระหว่าง	2.45	2	1.22	2.95	0.06
	กลุ่ม	85.96	207	0.42		
	ภายในกลุ่ม	88.41	209			
	รวม					
รวม	ระหว่าง	2.26	2	1.32	3.79*	0.03
	กลุ่ม	62.50	207	0.30		
	ภายในกลุ่ม					
	รวม	64.76	209			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 17 พบว่าการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียน
วิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามรายวิชาที่สอนสอนต่างกัน โดยรวมมี
ระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .05 ยกเว้น ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การสรุปผลวิจัยเรื่อง การศึกษาการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 สรุปได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ความมุ่งหมายทั่วไปของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 โดยมีความมุ่งหมายเฉพาะในการศึกษาค้นคว้าดังนี้

1) เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมการ การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ การดำเนินการพัฒนานุเคราะห์ตามระบบไตรสิกขา การดูแลสนับสนุน การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

2) เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมการ การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ การดำเนินการพัฒนานุเคราะห์ตามระบบไตรสิกขา การดูแลสนับสนุน การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษา จำนวนคาบสอน และจำนวนรายวิชาที่สอน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 จำนวน 12 โรงเรียน รวมครูปฏิบัติการสอนทั้งสิ้นจำนวน 446 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ครูปฏิบัติการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 ผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนจำนวนครูที่ปฏิบัติการสอน จำแนกตามขนาดโรงเรียน คือโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 210 คน

เครื่องมือที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามขอบเขตของเรื่องที่ทำการศึกษา มีกำหนด 1 ตอน เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 ตามความคิดเห็นของครู ที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 ครอบคลุมการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1

ใน 6 ด้าน คือ ด้านการเตรียมการ ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ด้านการดูแลสนับสนุน ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาหาคุณภาพเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู ผู้สอนของโรงเรียนวัดห้วยไผ่ โรงเรียนวัดโสธราประดิษฐาราม โรงเรียนวัดเขากวด โรงเรียนวัดเจติยาราม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำแบบสอบถามไปให้ผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ได้แบบสอบถามคืนที่สมบูรณ์ สามารถนำมาวิเคราะห์ได้จำนวน 210 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรม SPSS for Window วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ วิเคราะห์สถิติพื้นฐาน โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยการทดสอบค่า (t-test) และเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามจำนวนคาบสอนและจำนวนรายวิชาที่สอน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีของ เชฟเฟ่ (Scheffe 's test)

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

1. คุณลักษณะส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ครูปฏิบัติการสอนจำนวน 210 คน ส่วนใหญ่ ร้อยละ 96.20 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีส่วนน้อยร้อยละ 3.80 มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี เมื่อจำแนกตามจำนวนคาบสอน พบว่าร้อยละ 52.40 ส่วนใหญ่มีจำนวนคาบสอนต่ำกว่า 20 คาบ / สัปดาห์ ส่วนน้อยร้อยละ 15.70 มีจำนวนคาบสอน 26 คาบ / สัปดาห์ เมื่อจำแนกตามรายวิชาที่สอนพบว่าร้อยละ 52.40 ส่วนใหญ่มีรายวิชาที่สอน 2 รายวิชา / ปี / ภาค ส่วนน้อยร้อยละ 14.80 มีจำนวนรายวิชาที่สอน มากกว่า 5 รายวิชา / ปี / ภาค
2. การศึกษาการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ใน 6 ด้าน คือ ด้านการเตรียมการ ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ

ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ด้านการดูแลสนับสนุน ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สรุปได้ดังนี้

2.1 การปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาราชบุรีเขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และพิจารณารายด้านสรุปผลการวิจัยเป็นรายด้านดังนี้

2.1.1 ด้านการเตรียมการ อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการเตรียมการอยู่ในระดับมาก

2.1.2 ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกรายข้อ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ อยู่ในระดับมาก

2.1.3 ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนก รายข้อโดยรวมอยู่ในระดับมากข้อที่มีการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา อยู่ในระดับมาก พบว่าด้านการดำเนินการพัฒนา บุคลากรตามระบบไตรสิกขา อยู่ในระดับปานกลาง คือ มีการพัฒนาอบรมครูในระบบไตรสิกขา ซึ่งมีการปฏิบัติน้อยกว่าข้ออื่น ๆ

2.1.4 ด้านการดูแลสนับสนุน อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกรายข้อโดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการดูแลสนับสนุน อยู่ในระดับมาก พบว่าด้านการดูแลสนับสนุน อยู่ในระดับปานกลาง คือ มีการนิเทศติดตามการปฏิบัติงานของครู ด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด

2.1.5 ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกรายข้อโดยรวมอยู่ใน ระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมาก พบว่าด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับปานกลาง คือ มีการให้ครู นำข้อบกพร่องในด้านการเตรียมการ การจัดสภาพองค์ประกอบ มาประชุมปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

2.1.6 ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกรายข้อ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการ ประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินการ อยู่ในระดับมาก พบว่าด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผล การดำเนินการ อยู่ในระดับปานกลาง คือ มีการประเมินผลการปฏิบัติธรรมของครู ด้านสอบอารมณ์ (วิปัสสนา)

3. เปรียบเทียบการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่ศึกษาราชบุรีเขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยรวมและรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกัน

4. เปรียบเทียบการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 จำแนกตามจำนวนคาบสอน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และรายด้านพบว่า พิจารณารายด้านพบว่า การปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินการในโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านดูแลสนับสนุน ด้านการเตรียมการ ด้านการดำเนินการจัดสภาพองค์ประกอบ และด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา พบว่าไม่แตกต่างกัน

5. เปรียบเทียบการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 จำแนกตามรายวิชาที่สอน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และรายด้านพบว่า ด้านการเตรียมการ ด้านการดำเนินการจัดสภาพองค์ประกอบ ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ด้านการดูแลสนับสนุน ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน พบว่าไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 มีประเด็นที่น่าสนใจที่ผู้วิจัยขอนำมาอภิปราย ดังนี้

1. การปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 พบว่ามีระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านและรายข้อ พบว่าการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียน วิถีพุทธ อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ซึ่งสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1.1 การปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ใน 6 ด้าน คือ ด้านการเตรียมการ ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ด้านการดูแลสนับสนุน ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

มีระดับการปฏิบัติมาก เนื่องจากการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 บังคับใช้ให้สถานศึกษา จัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการโดยการนำของหน่วยศึกษานิเทศก์ ได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

อย่างต่อเนื่องตลอดมา กล่าวคือ ครูจำนวนมากในสถานศึกษาเขตพื้นที่ราชบุรีเขต 1 ได้เข้ารับการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิไล ตั้งจิตสมคิด (2542 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาบทบาทของครู อาจารย์ ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครพบว่า ครู อาจารย์ มีการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมอยู่ระดับมาก นอกจากนี้โรงเรียนที่ได้รับการอบรม เกี่ยวกับการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ได้นำมาขยายผลในสถานศึกษา ทำให้ครูผู้ปฏิบัติการสอนมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จัดให้มีการอบรมครูเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในระบบการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 (2547-2)

1.2 การปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธมีระดับการปฏิบัติงานของด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา รายข้อมีการพัฒนาครูในระบบไตรสิกขาอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าครูต้องพัฒนาการปฏิบัติงานในเรื่องนี้ให้มากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุบล เลี้ยงวาริน (2542 : บทคัดย่อ) พบว่าผลของการฝึกอบรมตามแนวพุทธจิตลักษณะทางพุทธของบุคคลในวัยผู้ใหญ่ ด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรมโครงการอบรมตามแนวพุทธในหลักไตรสิกขา เป็นโครงการที่ดีมาก มีการจัดดำเนินการอย่างสมบูรณ์มีลำดับขั้นตอนการฝึกอบรมทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติสอดคล้องกัน ทำให้ผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมมากขึ้น สภาพจิตใจสงบสุข เยือกเย็นขึ้น มีความสำนึกใน บาป บุญคุณโทษ และสำนึกในพระคุณของบิดา มารดาเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การรายงานผลภายหลังการฝึกอบรม 6 สัปดาห์ พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีการปฏิบัติในด้านการให้ทาง รักษาศีล เจริญภavana เพิ่มขึ้น ปฏิบัติดีเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้นนักการศึกษา ศิษยานิเทศก์ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารและฝ่ายวิชาการ ครู ให้การนิเทศอบรมให้ความรู้ และจัดทำสื่อเอกสารเผยแพร่ เพื่อให้ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธเพิ่มมากที่สุด เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 หมวด 1 ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

1.3 การปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าด้านการดูแลสนับสนุน ในข้อมีการนิเทศติดตามการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าข้ออื่น ๆ แสดงให้เห็นว่า ครูต้องพัฒนาการปฏิบัติงานในเรื่องนี้ให้มากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ

ประสงค์ สกุลเซ่ง (2544 : บทคัดย่อ) พบว่าปัญหาสำคัญที่ครูในโรงเรียนประถมศึกษาประสบคือ ความคลุมเครือไม่ชัดเจนในวิธีการจัดและประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรุณรัตน์ สารกิตติพันธ์ (2542 : บทคัดย่อ) พบว่าครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร มีความต้องการในการพัฒนาตนเองในเรื่องการนำเทคโนโลยี และเทคนิคการวัดการประเมินผลใหม่ ๆ มาใช้ในการประเมินผลตามสภาพจริง ดังนั้น นักการศึกษา ศิษยานุศิษย์ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารสถานศึกษา และฝ่ายวิชาการ ควรให้การนิเทศอบรมให้ความรู้และจัดทำสื่อเอกสาร เผยแพร่เพื่อให้ ครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติงานด้านการวัด ประเมินผล การเรียนเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 26 กำหนดไว้ว่า ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณา การพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ ไปกับกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

1.4 การประเมินงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาราชบุรี เขต 1 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในข้อ มีการให้ครูนำข้อบกพร่องในด้านการเตรียมการดำเนินงานจัดสภาพองค์ประกอบ มาประชุมปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 มีระดับการปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในเรื่องนี้ มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าข้ออื่นในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนควรมีการพัฒนาการปฏิบัติงานในเรื่องนี้ให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมพงษ์ ติมีชัย (2542 : บทคัดย่อ) พบว่า ความเข้าใจของเยาวชนในศิลป์ 5 อยู่ในระดับปานกลาง การที่จะรักวิชาศิลป์ 5 ได้อย่างถูกต้องครบถ้วนได้ เพราะฉะนั้นเยาวชนก็อาจจะมีการทำผิดศิลป์ 5 ได้มาก โดยไม่ตั้งใจในบางโอกาสหรืออาจเกิดขึ้นได้เสมอ ๆ ก็ได้ในเมื่อ ตัวเองไม่เข้าใจว่าเป็นการทำผิดศิลป์ จึงเป็นเรื่องที่น่าจะเป็นห่วงอย่างยิ่ง เพราะการทำควมดี การ สะสมกุศล ไม่อาจจะกระทำได้อย่าง สม่าเสมอ ทำให้ไม่สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มี จิตใจสูง ซึ่งชาวพุทธโดยทั่วไปโดยเฉพาะครู นักเรียนจะต้องมีการปฏิบัติอยู่เสมอ ๆ เป็นประจำ และ การปฏิบัติตาม ธรรม 5 ในปัจจุบันน้อย หรือ แทบจะไม่มีผู้ใดปฏิบัติอย่างจริงจังเลย ดังนั้น สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ การเตรียมการ การดำเนินการจัดสภาพองค์ประกอบ อย่างต่อเนื่องโดย จัดอบรม ตรวจสอบการบริหารจิต เจริญปัญญา เรื่องพุทธธรรม เป็นเครื่องมือในการ บริหารบุคลากรครู นักเรียน ที่ประสบผลสำเร็จจริง

1.5 การปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาราชบุรี เขต 1 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ในข้อ มีการประเมินผลการปฏิบัติธรรมของครูด้านสอบอารมณ์ วิปัสสนา มีระดับการปฏิบัติงาน ด้านการดำเนินงานในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ย น้อยกว่าข้ออื่น ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนควรมีการพัฒนาการปฏิบัติงานในเรื่องนี้ ให้มากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พระชูชาติ คาสีดา

(2544 : บทคัดย่อ) ผู้ใหญ่มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 อันเป็นขั้นที่ยึดหลักการทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งเป็นหน้าที่ ภาระทางสถานศึกษาได้จัดกิจกรรมการฝึกอบรมทั้งในภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ให้ครูมีความรู้ เข้าใจหลักพุทธธรรม ทางพุทธศาสนาเกิดขึ้น ในระบบไตรสิกขาเพื่อให้ครูมีศีล สมาธิ ปัญญาและทำให้เข้าใจตรวจสอบ อารมณ์ วิปัสสนา กับตนเองได้อย่างเหมาะสมขึ้น

2. เมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษา จำนวนคาบ จำนวนรายวิชาที่สอน อภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษาพบว่า ครู มีการปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมไม่แตกต่าง ซึ่งไม่สอดคล้องกับ สมมติฐานที่ตั้งไว้แต่สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ

เบญจวรรณ รอดแก้ว (2540 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าอาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันในสถาบันราชภัฏกลุ่มตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการวัดผล ประเมินผลการเรียนไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พนิดา ปานอา (2544 : บทคัดย่อ) พบว่าครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วมแบบวิถีพุทธและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.2 การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามจำนวนคาบสอน พบว่า ครูมีการปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิชัย ศรีเจริญ (2546 : บทคัดย่อ) ครูที่มีคาบสอนต่างกันจะมีการปฏิบัติงานที่ต่างกัน ครูที่มีคาบสอนต่างกัน มี ด้านปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาจากการศึกษาพบว่าครูส่วนใหญ่ร้อยละ 31.90 มีจำนวนคาบสอน 20-25 คาบ / สัปดาห์ ซึ่งครูมีเวลาเพียงพอในด้านการเตรียมการ ด้านการดำเนินการจัดสภาพองค์ประกอบ ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ด้านการดูแลสนับสนุน และด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน รายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานแต่สอดคล้องผลการวิจัยของ เรืองศักดิ์ แสงเจริญ (2546 : บทคัดย่อ) ครูที่มีคาบสอนต่างกัน มีความอ่อนล้าทางอารมณ์ และสูญเสียความสัมพันธ์ส่วนตัว และด้านความไม่สมหวัง ในผลความสำเร็จของตน ไม่แตกต่างกัน ดังนั้นคาบสอนจึงไม่มีผลต่อการ ปฏิบัติงานของด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของ นุชนารถ สุขฤกษ์ (2543 : 82) ที่พบว่าคาบสอนของครูไม่มีผลในการปฏิบัติงาน

2.3 การเปรียบเทียบการปฏิบัติของครู ด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามรายวิชาที่สอน พบว่าครูมีการปฏิบัติงาน ด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิชัย ศรีเจริญ (2546 : บทคัดย่อ) ครูที่มีจำนวนรายวิชาที่สอน

ต่างกันมีการปฏิบัติงานที่ต่างต่างกัน เมื่อพิจารณาจากการศึกษาพบว่าครูส่วนใหญ่ ร้อยละ 51.00 มีจำนวนรายวิชาที่สอน ระหว่าง 2 รายวิชา/ปี/ภาค ซึ่งครูมีเวลาเพียงพอในด้านการเตรียมการด้านการดำเนินการจัดสภาพองค์ประกอบ ด้านการดำเนินการพัฒนานุเคราะห์ตามระบบไตรสิกขา ด้านการดูแลสนับสนุน ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน รายด้านที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เรืองศักดิ์ แสงเจริญ (2546 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าครูที่มีรายวิชาที่สอนไม่แตกต่างกัน มีเวลาการเตรียม การสอน การจัดการเรียนการสอน และการปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนั้นจำนวนรายวิชาที่สอนจึงไม่มีผลต่อการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ

3. การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามจำนวนคาบสอน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่มีจำนวนคาบสอนต่ำกว่า 20 คาบ / สัปดาห์ มีการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ มากกว่า ครูที่มีจำนวนคาบสอนระหว่าง 20 -25 คาบ / สัปดาห์ ในด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ครูที่มีคาบสอนต่ำกว่า 20 คาบ / สัปดาห์ มีระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธมากกว่าครูที่มีจำนวนคาบสอน ระหว่าง 20 -25 คาบ / สัปดาห์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชัย ศรีเจริญ (2546 : บทคัดย่อ) ครูที่มีคาบสอนต่างกัน มีความคิดเห็นว่าการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธที่ภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่มีคาบสอน 26 คาบ / สัปดาห์ ขึ้นไประบุว่ามีการปฏิบัติตามหน้าที่ในการดูแลสนับสนุนช่วยเหลือนักเรียนมากกว่าครูที่มีคาบสอนไม่เกิน 25 คาบ / สัปดาห์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย ประสงค์ สกุลซึ้ง (2544 : บทคัดย่อ) พบว่าครูที่มีคาบสอนมาก มีปัญหาในการปฏิบัติตามสภาพจริง และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมหมาย โมฆรัตน์ (2542 : บทคัดย่อ) พบว่าครูที่มีคาบสอนหนังสือ และงานพิเศษมากมีปัญหาในการปฏิบัติงานตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ดังนั้นผู้บริหารการศึกษา ครูผู้สอน และชุมชน ควรให้ความสำคัญและมีการวางแผนร่วมกันเพื่อหาแนวทางในการจัดสรรบุคลากรให้เพียงพอตามสัดส่วนจำนวนครู ต่อนักเรียนให้เหมาะสม เพื่อให้การดำเนินการจัดการเรียนการสอน ภายในสถานศึกษามีประสิทธิภาพส่งผลในการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธที่มีระดับการปฏิบัติมาก นักเรียนมีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

4. การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 จำแนกตามรายวิชาที่สอน เมื่อพิจารณาโดยรวม และรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่าครูผู้สอนมีจำนวนรายวิชาที่สอน 2 รายวิชา/ปี/ภาค มีระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ มากกว่าครูที่มีจำนวนรายวิชาที่สอนมากกว่า 5 รายวิชา/ปี/ภาค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรุณ โยธสิงห์ (2546 : บทคัดย่อ) ครูที่มีคาบ

สอนและ งานพิเศษมากเกินไป มีปัญหาในการปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ และการ ประเมินผลและ เผยแพร่ผลการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของแจคสัน (Jackson. 1986 : 217) พบว่า ครูคนหนึ่งต้องรับผิดชอบนักเรียน 20-30 คน ให้เรียนรู้วิชาต่าง ๆ 5-6 รายวิชา ใช้เวลานับพัน ชั่วโมง ไม่สามารถระบุได้ว่าใช้ได้อย่างคุ้มค่าหรือสูญเสียเปล่าพบว่าครูจะมีการปฏิบัติงานของครูด้านการ ดำเนินงาน ในโรงเรียนวิถีพุทธ ที่ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยมีผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ครูที่มีการปฏิบัติการสอน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงาน ในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 เกี่ยวกับการประเมินผลการปฏิบัติ ธรรมของครู ด้านสอบอารมณ์น้อยกว่าข้ออื่น ๆ ดังนั้นครูผู้สอนควรมีการปรับปรุงวิธีการสอบอารมณ์ตนเอง ให้มากขึ้น และประเมินบ่อยขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา คือ การประเมินตามสภาพจริง ของผู้สอน

1.2 ครูที่ปฏิบัติการสอน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานใน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 มีระดับการปฏิบัติงานด้านการดำเนินงาน ในด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากร ตามระบบไตรสิกขา เกี่ยวกับการอบรม พัฒนา อบรมครู ในระบบ ไตรสิกขาน้อยกว่าข้ออื่น ๆ ในด้านปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการให้ครูนำข้อบกพร่องในด้านการ เตรียมการดำเนินงาน น้อยกว่าข้ออื่น ๆ ดังนั้นครูควรให้ความสำคัญ ความเข้าใจ ให้ความร่วมมือในด้านการ ดำเนินงาน เพื่อลดปัญหาการวางแผนของผู้บริหาร ผู้เรียน ผู้ปกครอง เพื่อให้นักเรียนได้มีผลการเรียน ของนักเรียน ได้พัฒนาขึ้น

1.3 ครูที่มีจำนวนคาบสอนมากกว่า 26 คาบ / สัปดาห์ ขึ้นไป มีระดับการปฏิบัติงาน ด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ น้อยกว่าครูผู้สอนที่มีจำนวนคาบสอน น้อยกว่า 26 คาบ / สัปดาห์ ดังนั้นผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการจัดการจัดวางตัวบุคลากรให้เพียงพอ และเหมาะสมกับภาระงาน ด้านการสอน และงานพิเศษอื่น ๆ ครูจะได้มีเวลาเพียงพอในการปฏิบัติงานด้านการดำเนินงาน ในโรงเรียนวิถีพุทธ อย่างครบถ้วน

1.4 ครู ที่มีจำนวนรายวิชาที่สอนมากกว่า 5 รายวิชา / ปี / ภาค มีระดับการปฏิบัติงาน

ด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธน้อยกว่า ครูผู้สอน ที่มีจำนวนรายวิชาสอนน้อยกว่า 5 รายวิชา / ปี / ภาค ดังนั้นผู้บริหารควรมีการวางแผนในการจัดหลักสูตร มีวิถีพุทธในโรงเรียนให้เหมาะสม และเอื้อประโยชน์ต่อครูผู้สอนในการปฏิบัติการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเพื่องานวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาระดับการปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ในช่วงชั้นอื่น ได้แก่ ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 การปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ

2.2 ควรมีการศึกษาระดับการปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัด สำนักงานเขตการศึกษาราชบุรี เขต 1 ในโรงเรียนต่างสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา มีระดับการปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ

2.3 ควรศึกษาตัวแปรตัวด้านการเรียนการสอนของครู กิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ

บรรณานุกรม

- เกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. (2542). การบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนา
คุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัย และความมีประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). การวางแผนพัฒนาคุณภาพในโรงเรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ คุ
รุสภาลาดพร้าว.
- (2544). หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐานพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- (2546). แนวการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่ง
สินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- ชนิษฐ์ภักดิ์ สิงหลกะ. (2549). การศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร
สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาเอกชนเขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ กศ.ม.
(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- ณัฐริกา ลิ่มเฉลิม. (2549). ศึกษาสภาพการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ ในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทัศนาศ แสงศักดิ์. (2547 , มกราคม-มิถุนายน). ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและชุมชน
ตามแนวปฏิรูปการศึกษา. วารสารบริหารการศึกษา มศว. 3(7): 12-18.
- เต็มใจ ศรีนวล. (2547, มกราคม-มีนาคม). โรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนแห่งความหวัง ของ
สังคมไทย. วิทยาสาร. 102(4). 19-21.
- บุญนำ ทานสัมฤทธิ์. (2546). ภารกิจเสริมวิถีพุทธ. (เอกสารประกอบคำสอน). กรุงเทพฯ:
ม.ป.พ. อัดสำเนา.
- ประทุมทิพย์ ศรีเมือง. (2546). การศึกษาสภาพการดำเนินงานและปัญหาการประกันคุณภาพ
ภายในสถานศึกษาศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ กศ.ม.
(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- ปลุกพ่อแม่ตื่นรับมือกับภัย แซดไวด์. (2549, 17 สิงหาคม). เดลินิวส์. หน้า 27.

- เปรม ตินสุลนันท. (2548). จริยธรรมบริหารภาครัฐ ผู้บริหารจะต้องไม่ลู่แก่อำนาจ.สืบค้นเมื่อ12 ธันวาคม 2549,จาก <http://www.nldambe11.net/ekonomiz/2005q3/article2005july10p1.htm>
- พยุงค์ดี จันทรสุรินทร์. (2542). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระบบการศึกษาไทย ท่ามกลาง การเปลี่ยนแปลงของสังคม. ใน การบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัย และความมีประชาธิปไตย. หน้า 1-4. กรุงเทพฯ: โรง พิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พจนพร จิตเจริญพิโชค. (2548). คู่มือการบริหารงานโครงการวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านท่ามะขาม. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พระมหาเสรี เผ่ากันทะ. (2547). การศึกษาความโกรธและการฝึกอบรมตามแนวพุทธวิธีเพื่อ ลด ความโกรธของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตมัธยม กรุงเทพมหานคร. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรี นครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พระมหาวิโรจน์ ธาระพุฒ. (2544). การศึกษาปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านพัฒนาจริยธรรมของ พระธรรมวิทยากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (สังคม สงเคราะห์ศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- พระมหาชูชาติ คงสีดา. (2544). ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพใน ครอบครัวความใกล้ชิดทางศาสนากับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกลในจังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- พระเมธีธรรมาภรณ์. (2542). พุทธปรัชญากับการพัฒนาวินัยและประชาธิปไตย. ในการบรรยาย เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัย และความมี ประชาธิปไตย. หน้า 7-12. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พระธรรมปิฎก. (2542). พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. กรุงเทพฯ: กรมศาสนา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2545). พุทธธรรม. กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.
- (2546). การศึกษาแนวพุทธ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2547). หยาดเพชร หยาดธรรม ภูมิปัญญาเพื่อ การศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: เพื่อฟ้าการพิมพ์.
- พระราชกิตติเมธี. (2547). ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ใน การประชุมเชิงปฏิบัติการ ของเจ้าคณะพระสังฆาธิการและผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ. หอประชุม พุทธมณฑล:นครปฐม. ถ่ายเอกสาร.

- พระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2543). *กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ไพรัช สู่แสนสุข. (2546, กันยายน). *การประเมินโรงเรียนวิถีพุทธ ในการประชุมปฏิบัติการ โรงเรียนวิถีพุทธ*. ณ วัดไร่ขิง: นครปฐม. ถ่ายเอกสาร.
- ไพโรจน์ ศรีรุ่งเรือง. (2545). *ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมโครงการเยาวชนคนดีศรีสุพรรณกับคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน*. วิทยานิพนธ์. ศศ. ม. (การบริหารการศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ยอดทอง จันดาวัลย์. (2547). *โรงเรียนวิถีพุทธ*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2547, จาก <http://www.area.obec.go.th/udonthani3/viteeput/>.
- รัชต์วรรณ กายจนปัญญาคม. (2546 , กรกฎาคม). *ธรรมาภิบาล(Good Governance). วารสารสำนักประกันคุณภาพมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 1(10): 1-6.
- วิชัย ศรีเจริญ. (2546). *การศึกษาการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2538 , กุมภาพันธ์ - มีนาคม). *ค่าเฉลี่ยกับการแปลความหมาย: เรื่องง่าย ๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้*. *วารสารวิจัยการศึกษา* สำนักงานสารสนเทศทางการศึกษาแห่งชาติ. 18(3): 8-11.
- วรรณ เหมือนพลอย. (2537). *ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนเขตเมืองกับเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์. ศษ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- วราภรณ์ ชี้อประดิษฐ์กุล. (2543). *ความรู้และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์*. ภาควิชาการศึกษา คณะวิทยาการจัดการ. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏ พิษณุโลก สงคราม.
- วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2542). *การศึกษาบทบาทของครูอาจารย์ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมให้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์. ค.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี. ถ่ายเอกสาร.
- วีระ อำพันสุข. (2539). *การประยุกต์พุทธธรรมในการบริหารการศึกษาด้านบุคลากร*. วิทยานิพนธ์. ค.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- ศักดิ์ชาย สระแก้ว. (2547). *สปจ.มหาสารคามกับการใช้หลักธรรมาภิบาล*. สืบค้นเมื่อ 9 ธันวาคม 2549, จาก <http://www.net/mc41/content/tummapibal.htm>
- ศรินทร์ เศรษฐการุณย์. (2549, มกราคม). *เส้นทางสู่การปฏิรูปการเรียนการสอน*. *วารสารวิชาการ*. 9 (1): 72-73.
- ศีล สมานธิ ปัญญา ทางสู่ชีวิตดีงามในโรงเรียนวิถีพุทธ. (2547, กรกฎาคม). *สานปฏิรูป*. 7(75): 22-23.
- สุทิน ปัญญาไพศาลกุล. (2548). *กลวิธีการดำเนินงานของโรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ระดับทองปี 2548*. ราชบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ราชบุรี เขต 1.
- สมใจ เกียรติพินิจกุล. (2535). *ผลของการศึกษาโปรแกรมพัฒนาจิตเน้นไตรสิกขา ตามหลักพุทธศาสนาต่อสภาวะแท้จริงแห่งตนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาแนะแนว). พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร. ถ่ายเอกสาร.
- สมพงษ์ ดีมีชัย. (2542). *ความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาของเยาวชนไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยสถาบัน พัฒนบริหารศาสตร์.
- สาโรช บัวศรี. (2534, มกราคม-มีนาคม). *จริยธรรมและค่านิยม*. *วารสารจันเกษม*. (216): 22-34.
- สุรพงษ์ ชูเดช. (2542). *ผลการฝึกอบรมตามแนวไตรสิกขาที่มีต่อการพัฒนาวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์ วทด.(วิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2)พ.ศ.2545*. กรุงเทพฯ: พรินทวนกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: กลุ่มศึกษานิเทศก์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2538). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544)*. กรุงเทพฯ: สกายบุกส์.
- . (2545). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2540-2544)*. กรุงเทพฯ: สกายบุกส์.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานคร เขต 1. (2547). *การนำแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1. (2547). *เอกสารประกอบการประชุมพิเศษ ประชุมสัมมนาศึกษาดูงานเผยแพร่ผลงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ในงานมหกรรมสัปดาห์วิสาขบูชา. ราชบุรี: กลุ่มนิเทศติดตามผลการจัดการศึกษา*. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนวิถีพุทธกลุ่มภาคเหนือ.(2548). *เอกสารสรุปรายงานการปฏิบัติการผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิถีพุทธ 175 สพท.และผู้บริหารโรงเรียน* แกนนำ. นครปฐม: โรงเรียนวิถีพุทธกลุ่มภาคเหนือ. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 1. (2548). *เอกสารประกอบการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธประจิม. สุพรรณบุรี: กลุ่มศึกษานิเทศก์*. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). *แนวการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ : อูษา.
- สุจรรยา ใจหาญ. (2548). *การศึกษาการปฏิบัติงานของครูด้านการวัดผลประเมินผลการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อนุชิต เริงจำเนียร. (2545). *คู่มือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะคนดีของนักเรียน นักศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อุบล เลี้ยววาริน. (2542). *ผลของการฝึกอบรมตามแนวพุทธต่อจิตลักษณะและลักษณะทางพุทธของบุคคลในวัยผู้ใหญ่*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- Alpay,E. (2003). *Self-Concept and Self – Esteem, (Online)*. Retrieved January 24 , 2003, from <http://www.ce.ic>.
- Calvin, Owens Ray. (1993, September). Teacher Perceptions of School Effectiveness and Principal Vision. *Dissertation Abtarcts International*. 53:4191-A.
- Lanier, Stephanie Pridgen. (1993, November). Promoting Moral and Conceptual Development in RuralAblescents (moral Development Rural Students Peer Facilitators). *Dissertation Abstracts International*. 5: 196-A.

- Klem, Lynn Mary. (1996, November) . Examining a Special Case of Construct Validity :
Toward Deriving International for School Authentic Assessment. *Dissertation Abstracts International*. 57 (05) : 120-A.
- Waison, Janet.(1989, May). Teachers' Conception of Morality and Moral Education.
Dissertation Abstracts International. 49: 3229-A.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย สำหรับครูผู้สอน

เรื่อง

การศึกษาระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายในการถามความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 เพื่อนำข้อมูล ไปใช้ประโยชน์ในทางการศึกษาเท่านั้น มิได้มุ่งประเมินการปฏิบัติงานของบุคคล หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง และจะไม่มี ผลกระทบใด ๆ ต่อการปฏิบัติงานของผู้ใดทั้งสิ้น ผู้วิจัยจะสงวนคำตอบของท่านเป็นความลับ และจะเสนอผล การวิจัยเป็นภาพรวม ไม่จำเพาะบุคคลหรือ กลุ่มบุคคลใด

2. แบบสอบถามนี้ไม่มีคำตอบใดถูกหรือผิด ท่านสามารถตอบอย่างอิสระตามความเป็นจริง ซึ่งจะทำให้ผลการศึกษาค้นคว้ามีความชัดเจน เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของครูในด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธในโอกาสต่อไป

3. ขอให้ท่านพิจารณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง และได้โปรดตอบแบบสอบถามให้**ครบทุกข้อ**

ขอขอบคุณอย่างสูงในความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามอย่างดียิ่ง

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะส่วนตัวของครูผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ; กรุณาใส่ทำเครื่องหมาย ☒ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความตามสภาพจริงในปัจจุบัน

1. วุฒิการศึกษา

- ☐ 1) ปริญญาตรี
- ☐ 2) สูงกว่าปริญญาตรี

2. จำนวนคาบที่สอน

- ☐ 1) ต่ำกว่า 20 คาบ / สัปดาห์
- ☐ 2) ระหว่าง 20 - 25 คาบ / สัปดาห์
- ☐ 3) 25 คาบ / สัปดาห์ขึ้นไป

3. จำนวนรายวิชาที่สอน

- ☐ 1) ต่ำกว่า 3 รายวิชา / ปี / ภาค
- ☐ 2) ระหว่าง 3 - 5 รายวิชา / ปี / ภาค
- ☐ 3) มากกว่า 5 รายวิชา / ปี / ภาค

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครู ด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

คำชี้แจง : กรุณาใส่เครื่องหมาย $\checkmark$ ลงในช่อง มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

เพียงช่องเดียวให้ตรงกับระดับการปฏิบัติงานของท่านด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

ข้อ	การปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	การเตรียมการ ครูมีการหาที่ปรึกษาเพื่อเตรียมการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ					
2	ครูมีส่วนร่วมในการจัดแหล่งศึกษา เอกสารข้อมูล เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ					
3	ครูมีการเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา ให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ ร่วมกันพัฒนาวิถีพุทธ					
4	ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธที่สอดคล้องเหมาะสมกับภาระงาน					
5	มีการประชาสัมพันธ์กับ ครู ในการปฏิบัติกิจกรรมพุทธธรรม					
6	มีการเตรียม วัสดุทัศน ทัศนกิจ ที่แสดงถึงความเป็น โรงเรียนวิถีพุทธ					
7	มีการเตรียมครูผู้เกี่ยวข้องที่สามารถดำเนินการประชุมชี้แจงการเตรียมการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ					
8	ครูมีการเตรียมจัดทำธรรมเนียมสถานศึกษาโดยมีจุดเน้นการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ					
9	ครูมีส่วนร่วมทำแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องพุทธธรรม					

ข้อ	การปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
10	<u>การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ</u> ครูจัดหลักสูตรสถานศึกษาให้บูรณาการกับพุทธธรรม					
11	มีลักษณะสภาพแวดล้อมในโรงเรียนวิถีพุทธ มีธรรมชาติ รั้วร่มรื่น สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ ปลอดภัย					
12	มีการทำกิจกรรม ครู และนักเรียน หน้าเสาธง ไหว้พระ สวดมนต์ แผ่เมตตา และสงบนิ่ง (สมาธิ)					
13	ครูมีการทำกิจกรรมให้นักเรียนนั่งสมาธิ 5 นาที ก่อนเริ่มเรียน					
14	ครูได้ไปร่วมกิจกรรมกับนักเรียนเมื่อมีการเข้าค่ายพุทธบุตร					
15	มีกิจกรรมนักเรียนเดินเข้าแถวเข้าห้องอย่างมี สติ					
16	ครูมีแหล่งการเรียนรู้ตามพุทธศาสนาอย่างหลากหลาย					
17	ครูจัดอาคารสถานศึกษาให้มี บรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และ แสงปัญญา					
18	ครูมีการเผยแพร่ผลการปรับปรุงกิจกรรมเสริมหลักสูตรของสถานศึกษาได้สอดคล้องกับหลักโรงเรียนวิถีพุทธ					
19	มีการประชาสัมพันธ์ การปฏิบัติงานให้กับ ครู และชุมชน ด้วยความเป็นจริง					
20	ครูเป็นที่ปรึกษาอย่างเป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียนในการครองชีวิตในสังคม					
21	<u>การดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา</u> มีการพัฒนาอบรม ครู ในระบบไตรสิกขา					
22	ครูมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมนักเรียนเรื่องการกินอยู่ ดู ฟัง เป็น					
23	มีการวางแผนพัฒนา ครู โดยการสร้างความศรัทธา					

	สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของครู					
ข้อ	การปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
24	มีกิจกรรมที่เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นความสำเร็จ ของครู ทั้งกิจกรรมรูปธรรม และกิจกรรมพัฒนาจิต					
25	มีการส่งเสริมครูในโรงเรียนถือศีล 5 เป็นประจำ ในวิถีชีวิตในโอกาสวันสำคัญ					
26	ครูมีวิถีชีวิตส่วนตัวสู่ความ สะอาด แต่งกายเรียบร้อย					
27	การดูแลสนับสนุน มีการส่งเสริมให้ครู มีการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นไป อย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ					
28	มีการส่งเสริมให้ครูมีที่ปรึกษา ชี้แนะทางวิชาการ เรื่อง การปฏิบัติงานในโรงเรียนวิถีพุทธ					
29	มีการดูแลสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาการนิเทศติดตามผล มีลักษณะอย่างกัลยาณมิตร ระหว่าง ครู ต่อ ครู ครู ต่อ นักเรียน นักเรียน ต่อ นักเรียน					
30	มีการให้ครูแกนนำวิถีพุทธทำกิจกรรมให้คำปรึกษา และชี้แนะ ผู้ปฏิบัติธรรม					
31	มีการสนับสนุนกิจกรรมครูเกี่ยวกับการปรารภนาดีต่อกัน					
32	มีการนิเทศติดตามการปฏิบัติงานของครูด้าน การดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด					
33	มีการดูแลสนับสนุนครู ด้านการปฏิบัติงาน ในโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างเหมาะสม					
34	การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการให้ครูนำข้อบกพร่องในด้าน การเตรียมการ การดำเนินงานจัดสภาพองค์ประกอบ มาประชุมปรับปรุง พัฒนางานอย่างต่อเนื่อง					
35	มีการดำเนินงานกิจกรรมของครู ร่วมกัน กับสถานศึกษา บ้าน					

	วัด ในวันสำคัญทางพุทธศาสนา					
ข้อ	การปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
36	ครูมีการทำกิจกรรมการทำความสะอาด วัด สถานศึกษาบ้าน ด้วยความพอใจ ความต้องการ ใฝ่ใจรัก ปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความสำเร็จ					
37	ครูมีการกำหนดแผนการดำเนินงาน ปรับปรุงงาน ในโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างต่อเนื่อง					
38	ครูมีความขยัน เข้มแข็ง อดทน เอาธุระกับงาน อย่างไม่ทอดทิ้ง					
39	ครูมีการไตร่ตรองใช้ปัญญา หาเหตุผลในการปฏิบัติงานเพื่อปรับปรุงงานแก้ไขงานอยู่เสมอ					
40	ครูไม่รู้ลืมไม่รู้พอในการสร้างความคิด และสิ่งที่ดี เป็นประจำ					
41	ครูมีการปฏิบัติธรรม และกิจกรรมทำความดี ก้าวหน้าต่อไป ไม่ถอยหลัง					
42	ครูมีการพัฒนาความคิด ตั้งจิต ฝึกใจ รับรู้ในสิ่งที่ทำ					
43	ครูมีการพัฒนาหาเหตุผลวิธีการจัดกิจกรรม คุณธรรม					
44	ครู มีวินัยรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงเวลา					
45	<u>การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ</u> ครูมีการเก็บผลการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธโดยเน้นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้มาตรฐาน					
46	ครูมีการเผยแพร่ผลกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ					
47	มีการเผยแพร่ผล การปฏิบัติงานให้กับ ครู ผู้ปกครอง และชุมชน					
48	มีการรายงานผลของครู ด้านการมีส่วนร่วม กับกิจกรรม วันสำคัญทางพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธ					

ข้อ	การปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
49	ครูมีส่วนร่วมสัมมนาปรับปรุงการรายงานการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ					
50	ครูมีการประเมินตนเองตามสภาพจริงเรื่อง การปฏิบัติตนถือ ศีล 5 เป็นปกติของชีวิต					
51	มีการประเมินผล ด้านการดำเนินงาน การเรียนการสอนของครู ได้นำหลักธรรมมาใช้คิดวิเคราะห์แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น					
52	มีการประเมินผล ด้านการปฏิบัติงานที่เป็นกัลยาณมิตร					
53	มีการรายงานผลด้านการปฏิบัติงานจริง ของครู เรื่องการเรียนการสอนตามระบบไตรสิกขา					
54	มีการเผยแพร่ การยกย่อง ครู ดี ในการปฏิบัติงาน อย่างไม่ย่อท้อ ตามวิถีพุทธ					
55	มีการประเมินผลการปฏิบัติธรรมของครู ด้านสอภารมณ (วิปัสสนา)					

ภาคผนวก ข
ผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. อาจารย์ ดร. มารศรี สุธานี
อาจารย์ภาควิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร. ไพบุลย์ อ่อนมั่ง
อาจารย์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. นายพรสมบัติ คำตรง
หัวหน้ากลุ่มนิเทศติดตามประเมินผลด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ
ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ศึกษานิเทศก์ 9
4. นางลักขณา คำตรง
รองหัวหน้ากลุ่มนิเทศติดตามประเมินผลด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ
ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ศึกษานิเทศก์ 8
5. นายเสน่ห์ ไชยธรรม
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเขาวัง (แสง ช่างสุวณิช) ผู้บริหารสถานศึกษา 9

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ	นางสาวภาวิณี แขวงโสภา
วัน เดือน ปีเกิด	4 กุมภาพันธ์ 2501
สถานที่เกิด	ตำบลธรรมเสน อำเภอบัวชุม จังหวัดราชบุรี
ตำแหน่ง	ครูวิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนวัดเขาวัง (แสง ช่วงสุวนิช) ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2515	มัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
พ.ศ. 2522	ปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต (ศึกษาศาสตร์) (ศศ.บ) สังคมศึกษา จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. 2550	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม) การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ